

GRE T A
Ekspertna grupa za suzbijanje
trgovine ljudima

GRETA(2018)26_BIH

GRETA (2018.) 26_BIH

Upitnik
za evaluaciju djelovanja
strana u provedbi
Konvencije Vijeća Evrope o
suzbijanju trgovine ljudima

Treći krug ocjenjivanja

Tematski fokus: Pristup pravdi
i djelotvorni pravni lijekovi za
žrtve trgovine ljudima

Odgovore slati na:
Trafficking@coe.int

Secretariat of the Council of Europe Convention
on Action against Trafficking in Human Beings
(GRETA and Committee of the Parties)
Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
France

trafficking@coe.int

www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking

Decembar 2018

Uvod

U skladu s članom 38. stav 1. Konvencije o suzbijanju trgovine ljudima („Konvencija“), GRETA ocjenjuje provedbu Konvencije, slijedeći postupak podijeljen u krugove. Na početku svakog kruga, GRETA odabire posebne odredbe na kojima se temelji postupak evaluacije.

Prvi krug praćenja Konvencije dao je pregled njene provedbe od strane država strana. U drugom krugu evaluacije Konvencije istražen je uticaj zakonodavnih, političkih i praktičnih mjera na sprječavanju trgovine ljudima (THB), zaštita prava žrtava trgovine ljudima i krivično gonjenje krijumčara, posvećujući posebnu pažnju mjerama poduzetim u tretiranju novih trendova u trgovini ljudima i ranjivosti djece na trgovinu ljudima.

GRETA je odlučila da treći krug ocjenjivanja Konvencije bude fokusiran **na pristup pravdi žrtava trgovine ljudima i djelotvornim pravnim lijekovima**, što je bitno za rehabilitaciju i ponovno uspostavljanje prava, te odražava pristup borbe protiv trgovine ljudima, usmjeren na žrtve i ljudska prava. Niz odredaba Konvencije kojima se uspostavljaju materijalne i proceduralne obaveze, relevantne su za ovu temu. Nadalje, žrtve trgovine ljudima, zahvaljujući svom statusu žrtava kršenja ljudskih prava, imaju pravo na djelotvorna pravna sredstva u skladu s Evropskom konvencijom o ljudskim pravima. Pristup pravdi i djelotvorni pravni lijekovi moraju biti zagarantovani svim žrtvama trgovine ljudima koje su pod jurisdikcijom država strana, neovisno o njihovoj rodnoj pripadnosti i starosnoj dobi, i bez obzira na njihov imigracijski status ili prisustvo na nacionalnoj teritoriji, ili njihov kapacitet ili spremnost da sarađuju u bilo kojoj krivičnoj istrazi.

Pristup pravdi i djelotvornim pravnim lijekovima zavisi od ispunjenja niza preduvjeta, uključujući brzo i tačno identificiranje žrtava trgovine ljudima, osiguranje vremenskog roka za oporavak i razmišljanje, dostupnost materijalne, psihološke, medicinske i pravne pomoći, regulisanje boravka žrtve, pravo na traženje i uživanje u azilu i primjena načela zabrane vraćanja. Ovi preduvjeti, koji odgovaraju različitim odredbama Konvencije, detaljno su ispitani tokom prvog i drugog evaluacijskog kruga praćenja Konvencije. Slijedom toga, GRETA je odlučila zatražiti od svake države strane da ažurira podatke o provedbi prethodnih preporuka GRETA-e o odabranim temama, kroz poseban dio upitnika koji je namijenjen za određenu zemlju, umjesto da u opšti upitnik za treći krug ocjenjivanja ponovo uključuje pitanja koja se odnose na iste odredbe.

Od država strana se traži da GRETI pošalju odgovor na ovaj upitnik **u roku od četiri mjeseca** od dana slanja. Odgovor na upitnik treba dostaviti na jednom od službenih jezika Vijeća Evrope (engleski i francuski), a po mogućnosti i na izvornom jeziku. Ako je prikladno, a kako bi se izbjeglo nepotrebno ponavljanje, odgovor se može odnositi na informacije sadržane u izvještaju koji su dostavila nacionalna tijela o mjerama poduzetim u skladu s preporukama Odbora strana u vezi s provedbom prijedloga podnesenih u drugom evaluacijskom izvještaju GRETE. Države strane trebaju osigurati poveznice, kopije ili izvode relevantnih zakona, propisa, nacionalnih akcionih planova i sudske prakse spomenute u odgovoru na upitnik, na izvornom jeziku i, kad god je to moguće, i na jednom od službenih jezika Vijeća Evrope.

Pri pripremi odgovora na upitnik potrebno je pristupiti učinkovitim konsultacijama sa različitim akterima i predstavnicima civilnog društva, kako bi se osiguralo pružanje što opširnijih informacija.

Dio I – Pristup pravdi i djelotvornim pravnim sredstvima

1. Pravo na informisanje (Član 12 and 15)

1.1 Kako, u kojoj fazi i ko, pretpostavljene žrtve i žrtve trgovine ljudima informiše o njihovim pravima, relevantnim sudskim i upravnim postupcima i zakonskim mogućnostima za naknadu štete i drugim pravnim lijekovima, na jeziku koji mogu razumjeti? Molimo, priložite kopije bilo kojeg informativnog materijala napravljenog za informisanje žrtava trgovine ljudima, uključujući svaki materijal posebno napravljen za djecu žrtve, na jezicima na kojima postoje.

Pravilnikom o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima koji je podzakonski akt Zakona o strancima, je definisano da Inspektor za strance organizacione jedinice Službe u mjestu gdje je zatečen stranac za kojeg postoje osnovi sumnje da je žrtva trgovine obavlja intervju uz prethodno upoznavanje stranca s pravima i obvezama utvrđenim Zakonom o strancima, kao i o mogućnosti korištenja neovisne pravne pomoći u svim fazama postupka, te o pravu da tok postupka prati na jeziku koji razumije, što se konstatira zapisnikom.

U fazi krivične istrage tokom saslušanja pretpostavljene žrtve ili žrtve trgovine ljudima postupajući tužilac obavještava žrtvu o zakonskim mogućnostima za naknadu štete i drugim pravima koje ima u postupku.

U skladu sa Zakonima o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Federacije, Republike Srpske i Brčko distrikta, prilikom saslušanja svjedoka (to je status koji žrtva u tom slučaju ima), svjedok se poučava da su u ravnopravnoj upotrebi jezik srpskog, hrvatskog i bošnjačkog naroda i službena pisma ćirilica i latinica, te da ima pravo da koristi maternji jezik kao i pravo na prevođenje ukoliko ne razumije jezik na kojem se vodi postupak. Nakon toga svjedok se izjašnjava da li razumije jezik na kojem se vodi postupak.

Svjedok se poučava da je dužan da govori istinu i da ne smije ništa prešutjeti, te se upozorava da davanje lažnog iskaza predstavlja krivično djelo. Svjedok se upozorava da nije dužan odgovarati na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju. Ukoliko želi da odgovara i na ta pitanja, svjedok/žrtva može da traži imunitet. Imunitet daje tužilac. Ukoliko dobije imunitet, tada je dužan da svjedoči i o tim pitanjima, te neće biti krivično gonjen osim ako da lažnu izjavu. Svjedok ima pravo tražiti da sud odredi savjetnika, ukoliko nije u stanju da sam, kao svjedok, da štiti svoja prava. Svjedok može tražiti da bude saslušan u svojstvu zaštićenog ili ugroženog svjedoka u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom ili ugroženih svjedoka. Potvrdu da je upozorenje sam razumio/la potvrđuje svojeručnim potpisom.

Svjedok na postavljena pitanja odgovara usmeno. Prilikom saslušanja maloljetnog lica, postupiće se obazrivo, da saslušanje ne bi štetno uticalo na psihičko stanje maloljetnika. Saslušanje maloljetnog lica obaviće se uz pomoć pedagoga, psihologa ili drugog stručnog lica.

Oštećenog krivičnim djelom nije dopušteno ispitivati o njegovom seksualnom životu prije izvršenog krivičnog djela, a ako je takvo ispitivanje obavljeno - na takvom iskazu ne može se zasnivati sudska odluka.

S obzirom na životnu dob, tjelesno i duševno stanje ili druge opravdane interese, svjedok/oštećeni se može saslušati posredstvom tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka tako da mu stranke i branilac mogu postavljati pitanja bez prisustva u prostoriji gdje se svjedok nalazi. Za potrebe takvog ispitivanja može se odrediti stručno lice.

Poslije opštih pitanja svjedok se poziva da iznese sve što mu je o predmetu poznato, a zatim će mu se postavljati pitanja radi provjeravanja, dopune i razjašnjenja. Prilikom saslušanja svjedoka

nije dopušteno služiti se obmanom niti postavljati takva pitanja u kojima je već sadržano kako bi trebalo odgovoriti.

Svjedok će se uvijek pitati otkud mu je poznato ono o čemu svjedoči.

Svjedoci se mogu suočiti ako se njihovi iskazi ne slažu u pogledu važnih činjenica. Suočeni će se o svakoj okolnosti o kojoj se njihovi iskazi međusobno ne slažu ponaosob saslušati i njihov odgovor unijeti u zapisnik. Istovremeno se mogu suočiti samo dva svjedoka.

Oštećeni koji se saslušava kao svjedok biće pitan se da li želi da u krivičnom postupku ostvaruje imovinskopравни zahtjev.

Svjedok ima pravo da pročita zapisnik o saslušanju ili da zahtijeva da mu/joj se pročita zapisnik. Svjedom potpisuje svaki list zapisnika. Na kraju zapisnika potpisuje se tumač, ako ga je bilo.

U skladu sa Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, sudija za maloljetnike, ili sudija koji ima posebna znanja sudi i punoljetnim učiniocima za krivična djela kada se u krivičnom postupku kao oštećeni pojavljuje dijete i maloljetno lice koje je žrtva trgovine ljudima.

U cilju zaštite maloljetnog svjedoka – žrtve ili očevica trgovine ljudima kod postupanja u krivičnim predmetima protiv učinilaca krivičnih djela trgovine ljudima na štetu djece i maloljetnika, pri sprovođenju procesnih radnji posebno obazrivo se odnosi prema djetetu ili maloljetniku na čiju štetu je učinjeno krivično djelo, imajući u vidu njegov uzrast, osobine njegove ličnosti, obrazovanje i prilike u kojima živi, kako bi se izbjegle moguće štetne posljedice na njegov budući život, vaspitanje i razvoj. Saslušanje djeteta ili maloljetnika se u pravilu obavlja uz pomoć pedagoga, psihologa ili drugog stručnog lica.

Ako se kao svjedok saslušava dijete ili mlađi maloljetnik žrtva trgovine ljudima, saslušanje se može sprovesti najviše dva puta. Tužilac ili ovlašćeno službeno lice saslušava svjedoka putem tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka, a bez prisustva tužioca ili ovlašćenog službenog lica u prostoriji gdje se svjedok nalazi. Saslušanje djeteta ili maloljetnika se u pravilu obavlja uz pomoć pedagoga, psihologa ili drugog stručnog lica.

Dijete ili mlađe maloljetno lice može se saslušati u svom stanu ili drugom prostoru u kome boravi ili centru za socijalni rad.

Sud saslušava dijete ili maloljetnika kao svjedoka - oštećenog krivičnim djelom tako da sud, stranke u postupku i branilac mogu postavljati pitanja, a da ne budu prisutni u istoj prostoriji sa svjedokom. Saslušanje djeteta ili maloljetnika se obavlja tako da se pitanja postavljaju posredstvom suda, a po potrebi uz pomoć pedagoga, psihologa ili drugog stručnog lica.

Ako se kao svjedok saslušava dijete ili maloljetnik koji je ozbiljno fizički ili psihički traumatizovan okolnostima pod kojima je izvršeno krivično djelo ili pati od ozbiljnih psihičkih poremećaja koji ga čine posebno osjetljivim, zabranjeno je vršiti njegovo suočenje sa osumnjičenim, odnosno optuženim.

Prilikom saslušanja maloljetnog lica, obavezno je prisustvo roditelja ili staratelja, a ukoliko postoji sumnja da je roditelj izvršilac krivičnog djela na štetu maloljetnika, saslušanju maloljetnika prisustvuje predstavnik organa starateljstva – Centra za socijalni rad.

Ukoliko se javi sumnja da je maloljetno lice žrtva trgovine djecom, o istom se odmah obavještava nadležni organ starateljstva – Centar za socijalni rad u čijoj je nadležnosti zaštita maloljetnog lica-žrtve i smještaj u odgovarajuće ustanove (Sigurne kuće, Prihvatni centri i sl.) kao i pružanje drugih vidova podrške.

Potencijalne žrtve trgovine ljudima, u toku postupka mogu informisati istažioc, predmetni Tužilac, predstavnik centra za socijalni rad i predstavnici nevladinih organizacija referentnih za pružanje zaštite i usluga potencijalnih žrtvama trgovine ljudima.

Nevladine organizacije Udruženje „Medica“ Zenica i Međunarodni forum solidarnosti EMMAUS, u skladu s potpisanim Protokolima o međusobnoj saradnji sa nadležnim Ministarstvom sigurnosti BiH i u skladu s potpisanim Protokolom s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH su

ovlaštene organizacije za zbrinjavanja i podršku potencijalnim žrtvama trgovine ljudima (stranci i državljani BiH). Za zbrinjavanje stranaca žrtava trgovine ljudima u BiH, nadležno je Ministarstvo sigurnosti BiH, a za zbrinjavanje državljana BiH, potencijalnih žrtava trgovine ljudima nadležno je Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH.

Zbrinjavanje stranaca, potencijalnih žrtava trgovine ljudima, u sigurnu kuću realizuje se prema uvrđenim procedurama odnosno isključivo posredstvom nadležne Službe za poslove sa strancima. Prilikom prijema žene i djece, stranaca potencijalnih žrtava trgovine ljudima, u sigurnu kuću nevaldina organizacija informiše žene i djecu o pravima odnosno dostupnim uslugama u okviru servisa Sigurne kuće. Fokusiraju se na oporavak i tretman korisnika u sigurnoj kući shodno individualnim potrebama. U toku cijelog tretmana osoblje sigurne kuće je u kontaktu s s nadležnim službama, institucijama i organizacijama shodno njihovim nadležnostima. Zbrinjavanje državljanja BiH, žena i djece potencijalnih žrtava trgovine ljudima, realizuje se posredstvom nadležnih centara za socijalni rad i tužilaštava. Sigurna kuća informiše žene i djecu o pravima odnosno dostupnim uslugama u okviru servisa Sigurne kuće. U toku cijelog tretmana sigurna kuća je u kontaktu s nadležnim službama, institucijama i organizacijama shodno njihovim nadležnostima.

Nadležni organi gonjenja su već prilikom prvog kontakta sa potencijalnom žrtvom dužni poučiti da ima pravo na pravno savjetovanje u svim fazama postupaka.

1.2 Kako se obaveza pružanja usluga usmenog i pismenog prevođenja, kada je to primjereno, ispunjava u različitim fazama zakonskih i upravnih postupaka od strane različitih agencija?

Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine osigurava zakonske pretpostavke upotrebe jezika koji nisu u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini u pravosudnim i drugim postupcima i u tom smislu ističemo da kad je riječ o kaznenom postupku, člankom 8. Zakona o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine propisano je da stranke, svjedoci i ostali učesnici imaju pravo služiti se maternjim jezikom bez obzira da li je taj jezik i službeni jezik na kome se vodi kazneni postupak i osiguraće se usmeno prevođenje onoga što učesnici iznose, kao i prevod isprava i drugog pisanog dokaznog materijala, kako bi svi učesnici kaznenog postupka potpuno bili upoznati sa rezultatima poduzetih procesnih radnji. Dakle, svim učesnicima kaznenog postupka uključujući i žrtve trgovine ljudima obezbjeđeno je prevođenje usmeno i pisano, u svim fazama kaznenog postupka. U skladu sa Zakonima o krivičnom postupku prilikom saslušanja svjedoka (to je status koji žrtva u tom slučaju ima), svjedok se poučava da su u ravnopravnoj upotrebi srpski, hrvatski i bosanski jezik i službena pisma ćirilica i latinica, te da ima pravo da koristi maternji jezik kao i pravo na prevođenje ukoliko ne razumije jezik na kojem se vodi postupak. Nakon toga svjedok se izjašnjava da li razumije jezik na kojem se vodi postupak. Od strane predmetnog Tužioca se angažuje sudski vještak, odnosno prevođenja od strane ovlaštenog sudskog tumača.

U parničnom postupku pred sudovima, a sukladno članku 11. Zakona o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine, postupak se vodi na jednom od službenih jezika u Bosni i Hercegovini.

U postupku pred sudovima koji se tiču upravnih stvari (upravni sporovi), Zakon o upravnim sporovima Bosne i Hercegovine ne sadrži izričite odredbe o jeziku i pismu na kojem se vodi postupak, ali sadrži odredbu da će se za pitanja koja nisu regulirana ovim zakonom, shodno primjenjivati odgovarajuće odredbe zakona kojim je uređen parnični postupak (čl. 60.a Zakona o upravnim sporovima BiH). To podrazumjeva i shodnu primjenu odredaba o upotrebi jezika i pisma, a na šta je odgovoreno u prethodnom pasusu, što znači da se postupak vodi na jednom od službenih jezika Bosne i Hercegovine.

Tokom boravka u sigurnoj kući sa strancima žrtvama trgovine ljudima komunikacija se odvija shodno individualnim mogućnostima žena i djece. To je najčešće na engleskom jeziku ili pak na nekom od zvaničnih jezika Bosne i Hercegovine, ukoliko se radi o strancima, potencijalnim žrtvama trgovine ljudima iz regiona. U okviru sveobuhvatnog rada sa ženama i djecom (individualni i grupni terapijski rad, medicinska podrška i pomoć, okupaciona terapija i ekonomsko osnaživanje, odgojno-obrazovni rad s djecom), sigurna kuća prilagođava sadržaj i aktivnosti shodno jezičkim mogućnostima. Također, posebno kada su djeca u pitanju, vodi se računa o uključivanju djece u odgojno-obrazovni proces. Nažalost dosadašnja iskustva pokazuju da nadležna Ministarstva nisu u mogućnosti da obezbijede za djecu strance potencijalne žrtve trgovine ljudima pohađanje nastave na engleskom jeziku odnosno u internacionalnoj školi. S tim u vezi Medica Zenica u okviru odgojno-obrazovnog rada s djecom strancima potencijalnim žrtvama trgovine ljudima intenzivno radi na učenju zvaničnih jezika, kako bi dijete moglo što adekvatnije da se integriše i prati nastavni proces.

Što se tiče uzimanje izjava od žena i djece, stranaca potencijalnih žrtava trgovine ljudima u fazi istrage kao i svjedočenja na sudovima, nadležna služba za poslove sa strancima u saradnji s drugim agencijama obezbjeđuje prevodioce na maternji jezik. U procesima uzimanja izjava i svjedočenja sigurna kuća, odnosno stručno osoblje sigurne kuće, je u pratnji osobe i pruža emocionalnu podršku i pomoć klijentici/klijentu, a u cilju njene zaštite od retraumatizacije.

2. Pravna pomoć i besplatna pravna pomoć (Član 15)

2.1 Kako, ko i od kojeg trenutka, pruža pravnu pomoć žrtvama trgovine ljudima? Kako se pruža pravna pomoć djeci?

Član 15. Pravilnika o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima, u cilju osiguranja posebne zaštite i pomoći žrtvi trgovine u vezi s prihvatom, oporavkom i povratkom, žrtvi trgovine koja je smještena u sklonište se osigurava, pored ostalog i: - informiranje o pravnom statusu, - pravnu pomoć u postupku ostvarivanja statusnih pitanja, - informiranje o mogućnostima i postupku repatrijacije i povratka, i - informiranje o načinu pristupa diplomatskokonzularnim predstavništvima države porijekla ili države uobičajenog boravka.

Pomoć žrtvi trgovine iz ovog člana mogu osiguravati nevladine organizacije koje imaju zaključen protokol o saradnji s Ministarstvom.

Zakoni o besplatnoj pravnoj pomoći Bosne i Hercegovine, entiteta, kantona i distrikta propisuju da pravo na besplatnu pravnu pomoć imaju i fizička lica koja se nalaze na teritoriji Bosne i Hercegovine, pod međunarodnom zaštitom u skladu sa međunarodnim standardom, a naročito izbjeglice, lica pod privremenim prihvatom, žrtve trgovine ljudima, a koja nisu u stanju da izmire troškove pravne pomoći.

Pravnu pomoć pružaju Centri za besplatnu pravnu pomoć, Centri za socijalni rad, nevladine organizacije koje imaju zaključene protokole sa Ministarstvom bezbjednosti BiH.

Zakonima o pružanju besplatne pravne pomoći regulisano je da pravnu pomoć mogu pružati osim pravnih zastupnika Centara za besplatnu pravnu pomoć i advokati koji su članovi Advokatskih komora i udruženja i fondacije za pružanje besplatne pravne pomoći. Pravni zastupnici Centara za besplatnu pravnu pomoć pored opštih uslova koje se odnose na državne službenike moraju imati i posebne uslove i to položen pravosudni ispit i 3 godine radnog staža nakon položenog pravosudnog ispita. Zakonima o pružanju besplatne pravne pomoći regulisan je postupak ostvarivanja besplatne pravne pomoći na propisanom obrascu, uz napomenu da za pružanje opštih informacija o pravima i obavezama ne podnosi se zahtjev i za taj oblik ostvarivanja besplatne pravne pomoći imaju svi koji se obrate. Besplatna pravna pomoć djeci, koja to pravo ostvaruju po svom statusu pruža se imajući u vidu sve njihove specifičnosti, te je potrebno voditi računa od prostora u kojem se obavlja razgovor i pruža pravna pomoć,

ostvarivanja prvog kontakta, obavljanja razgovora, načina postavljanja pitanja i njihove prilagođenosti djetetu, korištenja tehnologije i dr. Nadalje, za pružanja pravne pomoći djeci/maloljetnicima u krivičnom/prekršajnom postupku pravni zastupnici moraju imati certifikat u skladu sa Zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku i postupati u skladu sa odredbama navedenog Zakona.

Od momenta saznanja da se radi o potencijalnoj žrtvi trgovine ljudima se angažuje advokat Centara za besplatnu pravnu pomoć ili od strane referentnih nevladinih organizacija koje se bave pružanje pravne pomoći. Na isti način se postupa i sa djecom uz obavezno prisustvo predstavnika centra za socijalni rad.

Vezano za pravnu pomoć i ostvarivanje prava stranaca žrtava trgovine ljudima, sigurne kuće nevladinih organizacija, po prijemu žrtava trgovine ljudima, stranih državljana, u roku od 24h po prijemu u Sigurnu kuću obavještava organizaciju "Vaša prava BiH", koja je ovlaštena organizacija za pružanje pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima. Vezano za pravnu pomoć i ostvarivanje prava državljanja BiH, potencijalnih žrtava trgovine ljudima, sigurne kuće koriste vlastite resurse u sklopu Pravnog savjetovališta koje je jedan od servisa, kao i ostale raspoložive resurse u zajednici a shodno potpisanim Protokolima o međusobnoj saradnji i uspostavljenim institucionalnim mrežama. Pravnu pomoć žrtvama trgovine ljudima pruža Udruženje Vaša Prava BiH, već dugi niz godine shodno potpisanim Protokolima o saradnji da Ministarstvom sigurnosti BiH, svim kategorijama, domaćim i stranim žrtvama, a maloljetnim licima na osnovu odobrenja nadležnog Centra za socijalni rad, odnosno staratelja u svakom pojedinom slučaju.

2.2 Da li sve pretpostavljene žrtve trgovine ljudima imaju pristup pravnoj pomoći, neovisno o imigracijskom statusu ili vrsti iskorištavanja?

Prijavu o učinjenom kaznenom djelu trgovine ljudima, žrtva može prijaviti policiji i tužiteljstvu, pa sukladno tome prvu pravnu pomoć žrtva trgovine ljudima može dobiti od postupajućeg tužitelja, a sukladno Zakonima o kaznenom postupku, jedino je tužiteljstvo nadležno za postupanje po prijavama o učinjenim kaznenim djelima i eventualno gonjenje počinitelja kaznenog djela. Osim toga sud, tužitelj i drugi organi koji učestvuju u postupku su dužni svaku osobu koja učestvuje u postupku, poučiti o pravima koja im po zakonima o kaznenom postupku pripadaju, kako iz neznanja ne bi propustila neku radnju u postupku ili se iz neznanja ne bi koristila svojim pravima.

Besplatna pravna pomoć pruža se po podnošenju zahtjeva, a pruža je Centar za pružanje besplatne pravne pomoći.

Djeca-žrtvama trgovine ljudima pravnu pomoć pruža postupajući tužitelj koji podiže optužnicu i zastupa optužnicu pred sudom u kaznenom postupku, te na taj način štiti prava i interese djece žrtava trgovine ljudima, a s obzirom da se djeca pojavljuju i kao svjedoci-žrtve, zakonima o kaznenom postupku propisano je postupanje sa djecom svjedocima, kako svjedočenje ne bi štetno uticalo na psihičko zdravlje djeteta odnosno malodobnika.

Pretpostavljene žrtve trgovine ljudima imaju pristup pravnoj pomoći neovisno od imigracijskog statusa ili vrsti iskorištavanja. Zakoni o pružanju besplatne pravne pomoći regulisano je između ostalog da su korisnici besplatne pravne pomoći fizička lica koja se nalaze na teritoriji Bosne i Hercegovine pod međunarodnom zaštitom.

Sigurne kuće obavještavaju organizaciju Vaša prava vezano za pružanje pravne pomoći, a dalje Vaša prava informišu potencijalnu žrtvu trgovine o njenim pravima i pravnim mogućnostima.

2.3 Koji su uvjeti za pristup besplatnoj pravnoj pomoći žrtvama trgovine ljudima, uključujući djecu? Za koje vrste postupaka je dostupna besplatna pravna pomoć? Da li je dostupna besplatna pravna pomoć putem koje se žrtvama pomaže da

zatraže obeštećenje i izvršenje naloga za obeštećenje? Molimo navedite tekst odgovarajućih zakonskih odredbi.

Žrtve trgovine ljudima pravo na besplatnu pravnu pomoć ostvaruju po osnovu samog statusa žrtve.

Postupci u kojima se pruža besplatna pravna pomoć su upravni postupak, upravni spor, parnični postupak, izvršni postupak i kazneni postupak u skladu sa zakonima o kaznenom postupku.

Besplatna pravna pomoć žrtvama trgovine ljudima od strane Ureda za besplatnu pravnu pomoć pruža se u postupku ostvarivanja imovinsko-pravnog zahtjeva, u smislu da Ured sačini i podnese prijedlog za ostvarivanje imovinsko-pravnog zahtjeva.

Kada je riječ o djeci kao korisnicima besplatne pravne pomoći, zakoni o besplatnoj pravnoj pomoći kao korisnika besplatne pravne pomoći određuje i osobe čija su prava zaštićena odredbama Konvencije o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece i Konvencije o ostvarivanju alimentacionih zahtjeva u inostranstvu, a dijete u skladu s Konvencijom o pravima djeteta, ostvaruje pravo na besplatnu pravnu pomoć, na temelju samog statusa.

Ukoliko se radi o punoljetnoj žrtvi trgovine ljudima traži se njena saglasnost, ukoliko ista nema finasijska sredstva dodjeljuje se besplatna pravna pomoć, dok se djeci uvijek dodjeljuje besplatna pravna pomoć. Pravna pomoć je dostupna za sve vrste postupaka u koje su uključene potencijalne žrtve trgovine ljudima.

Pravilnik o zaštiti stranih žrtava trgovine ljudima sadrži odredbe o pravima žrtava trgovine ljudima. Bitno je da postoji osnovana sumnja da je riječ o potencijalnoj žrtvi, i zahtjev za smještaj od Službe za poslove sa strancima. Besplatna pravna pomoć je dostupna za sve vrste postupaka (upravni, krivični i građanski). U pogledu naknade štete, pravna pomoć je dostupna ako žrtva trgovine ljudima želi pokrenuti građansku parnicu putem Udruženja Vaša Prava BIH, obzirom da država nema druge mehanizme pomoći (fond za obeštećenje). Žrtve trgovine ljudima kojima je nanesen neki od vidova štete, mogu tužbom kod nadležnog suda pokrenuti parnični postupak, te zahtjevati naknadu štete od onog koji je štetu prouzrokovao. Za vođenje postupka u ovim predmetima pored suda opće mjesne nadležnosti, prema mjestu prebivališta tuženog, nadležan je i sud na čijem je području štetna radnja počinjena ili sud na čijem području je štetna posljedica nastupila. Ako je šteta nastala zbog smrti ili teške tjelesne povrede, nadležan je sud na čijem području tužilac ima prebivalište, odnosno boravište. U praktičnom smislu to znači da se u slučajevima trgovine ljudima tužba za naknadu štete protiv trgovaca ljudima ili posrednika može podnijeti u mjestu gdje trgovac ljudima ili posrednik ima prebivalište ili u mjestu gdje je šteta nastupila.

2.4 Postoje li advokati specijalizirani za pružanje pravne pomoći i zastupanje žrtava trgovine ljudima na sudu? Koji se propisi, ako ih ima, primjenjuju na pružanje takve pravne pomoći / zastupanja?

Pravni zastupnici centara za pružanje besplatne pravne pomoći ispunjavaju sve uslove za zastupanje na sudu, jer moraju imati položen provosudni ispit i najmanje 3 godine radnog staža nakon položenog pravosudnog ispita, a što se tiče specijaliziranih znanja o pružanju pravne pomoći i zastupanja žrtava trgovine ljudima nije bilo edukacija koje su specijalizirane na ovu temu kojima su prisustvovali pravni zastupnici, uz napomenu da je zbog nedovoljnog broja pravnih zastupnika, a izrazito širokog obima i vrste oblasti iz kojih se pruža besplatna pravna pomoć, teško obazbjediti da se neko od pravnih zastupnika specijalizuje za neku užu oblast, pa tako i oblast pružanja pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima. Poseban problem u radu Zavoda

tj. pružanja pravne pomoći predstavljaju slučajevi kada je potrebno obezbjediti prevođenje i tumačenje za lica koja su stranci.

2.5 Kako se financira pružanje pravne pomoći i besplatne pravne pomoći za žrtve trgovine ljudima? Moraju li žrtve platiti naknadu za pravnu pomoć ili pokrenuti postupak ili postoje druge financijske prepreke? Ako je odgovor da, navedite iznose.

Pružanje pravne pomoći i besplatne pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima financira se iz budžeta odgovarajuće razine vlasti, koja im pruža besplatnu pravnu pomoć.

Žrtve ne moraju platiti naknadu za dobivenu pravnu pomoć ukoliko im tu uslugu pruža Udruženje Vaša Prava BIH koje se finansira iz dobivenih projekata.

Sve usluge sigurnih kuća, koje se odnose na zbrinjavanje i sveobuhvatnu podršku i pomoć u sigurnoj kući za strance i državljanje, potencijalne žrtve trgovine ljudima, su besplatne za žrtve.

3. Odšteta od strane počinioca (Član 15)

3.1 Koje mjere se primjenjuju kako bi sudovi omogućili odštetu žrtvama trgovine ljudima, uključujući djecu, od strane počinioca, u sklopu krivičnog postupka? Kakva je uloga tužioca u tom pogledu?

Ne postoje posebne odredbe o naknadi štete za žrtve trgovine ljudima, već je to riješeno kroz opće odredbe o rješavanju naknade štete svih žrtava kaznenog djela, te u tom smislu zakoni o kaznenom postupku sadrže odredbe koje se tiču ostvarivanja imovinsko-pravnog zahtjeva koji se odnosi na naknadu štete, povrat stvari ili poništenje određenog pravnog posla.

U zakonima o kaznenom postupku (Predmet imovinsko-pravnog zahtjeva) propisano je da će se imovinsko-pravni zahtjev koji je nastao usljed učinjenja kaznenog djela raspraviti na prijedlog ovlaštene osobe u kaznenom postupku ako se time ne bi znatno odugovlačio ovaj postupak. Imovinsko-pravni zahtjev može se odnositi na naknadu štete, povrat stvari ili poništavanje određenog pravnog posla. Dosuđenje imovinsko-pravnog zahtjeva u cjelini ili djelomično moguće je ukoliko je sud izrekao presudu kojom se optuženi oglašava krivim i da podaci pružaju dovoljno osnova za presuđenje imovinsko-pravnog zahtjeva. Ukoliko sud donese neku drugu presudu (oslobađajuću ili presudu kojom se optužba odbija), zahtjev se ne može dosuditi, a sud mora oštećenog sa imovinsko-pravnim zahtjevom uputiti na parnicu.

U pogledu uloge tužitelja u ovom pogledu, sukladno zakonima o kaznenom postupku, tužitelj između ostalog ima pravo i dužnost da utvrđuje sve činjenice i prikuplja dokaze o imovinsko-pravnom zahtjevu u vezi sa krivičnim djelom, potrebne za odlučivanje o imovinsko-pravnom zahtjevu vezanom za kazneno djelo, kao i o oduzimanju imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom, što se utvrđuje u kaznenom postupku po službenoj dužnosti. Gore navedenim odredbama predmetnog zakona jasno je propisana mogućnost podnošenja imovinsko-pravnog zahtjeva koji je nastao usljed izvršenja krivičnog djela, te da se imovinsko-pravni zahtjev može odnositi na naknadu štete, povrat stvari i poništavanje određenog pravnog posla.

Imajući u vidu širinu koju je zakonodavac imao prilikom propisivanja odredbi koje se odnose na imovinsko-pravni zahtjev, te da je ostavljena mogućnost svim oštećenima da u toku krivičnog postupka podnošenjem ovog zahtjeva traže naknadu štete koja je prouzrokovana samim izvršenjem krivičnog djela, možemo reći da je žrtvama krivičnog djela trgovine ljudima, kroz institut imovinsko-pravnog zahtjeva omogućena naknada štete, te da kroz ovaj institut sudovi omogućuju žrtvama da dobiju određeni vid satisfakcije.

U toku istrage od strane policijskih službenika oštećenoj žrtvi se daje obrazac za imovinsko-pravni zahtjev koji žrtva popunjava o materijalnoj i nematerijalnoj šteti, a tužilac u toku sudskog postupka u okviru krivičnog postupka može da zahtijeva obeštećenje za potencijalnu žrtvu, kako se žrtva nebi viktimizirala. Takođe, potencijalna žrtva se upućuje i na parnični postupka u cilju obeštećenja u kojem postupku može se žrtvi pružiti besplatna pravna pomoć.

Iako žrtve, često isticu imovinskopravni zahtjev u toku krivičnog postupka, sudije uglavnom odbijaju donijeti odluku po takvom zahtjevu, i podnosiocima zahtjeva upućuju na parnicu.

3.2 Kako se izračunava iznos odštete i postoje li određeni kriteriji ili modeli za izračunavanje? Koje se vrste ozljede / oštećenja i troškovi pokrivaju? Postoje li okolnosti / uvjeti koji bi doveli do smanjenja iznosa odštete?

Sudovi imaju kriterijume za izračunavanje štete i usaglašeno pravno shvatanje u pogledu orijentacionih kriterijuma za vidove pravične novčane naknade nematerijalne štete.

Kako bi se utvrdila visina pravične novčane naknade nematerijalne štete, neophodno je obaviti vještačenje po vještaku medicinske struke i pozvati na kriterije. Kriteriji ne predstavljaju obavezujuću ni automatsku formulu za izračunavanje visine naknade štete jer sve okolnosti u vezi sa slučajem treba uzeti u obzir, a naročito činjenicu da se ti kriteriji u praksi nisu ni primjenjivali na žrtve trgovine ljudima, jer prema našim saznanjima, do sada nije bilo pokrenutih parničnih postupaka za naknadu štete, pa prema tome nema ni sudske prakse potom pitanju.

Procedura za naknadu štete za žrtvu trgovine ljudima kao oštećene bila bi podnošenje tužbe nadležnom sudu u kojoj će zahtijevati da se tuženi obaveže:

- da uspostavi stanje koje je bilo prije nego što je šteta nastala, te ako to nije moguće, da isplati oštećenoj odgovarajuću novčanu vrijednost na ime naknade štete,*
- u slučaju smrti, tjelesne povrede ili oštećenja zdravlja, žrtva može zahtijevati da se tuženi isplaćuje novčanu rentu mjesečno, na određeno vrijeme ili doživotno i li da se umjesto rente isplati jedna ukupna svota novca,*
- da nadoknadi troškove liječenja žrtvi od zadobijenih povreda, te izgubljenu zaradu ako je imala mogućnost da tu zaradu ostvari za vrijeme privremene spriječenosti za rad,*
- na isplatu pravične naknade zbog nematerijalne štete, pretrpljenih fizičkih ili duševnih bolova (umanjenja životne aktivnostim narušenosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, straha),*
- na isplatu pravične naknade u slučaju da je žrtva prevarom, prinudom ili zloupotrebom nekog odnosa podređenosti ili zavisnosti navedeno na kažnjivu obljubu, bludnu radnju ili je prema njoj izvršeno neko drugo krivično djelo protiv dostojanstva ličnosti i morala.*

3.3 Kako se izvršavaju nalozi za odštetu/presude ? Koje mjere postoje za garanciju i osiguranje efektivne isplate odštete?

Prilikom izricanja sudskih presuda sud može naložiti određenu oštetu, a isplatu i izvršenje sudske presude prate sudski izvršioci.

U dosadašnjoj praksi na osnovu izvršnih i pravosnažnih presuda žrtva trgovine ljudima ne može realizovati dosuđena novčana potraživanja jer osuđena lica nemaju imovine niti drugih prihoda pa prema tome rješenje o izvršenju nema pravnog učinka.

3.4 Kada se strane žrtve trgovine ljudima protjeruju ili odluče napustiti zemlju u kojoj se desila eksploatacija, koje se mjere poduzimaju kako bi im se omogućilo obeštećenje i drugi pravni lijekovi?

Žrtve mogu podnijeti građanske tužbe za naknadu i/ili povrat neisplaćenih plata i socijalnih doprinosa na temelju povrede prava, rada, zaposlenja ili drugih zakona kao i žrtve koje rade u neregularnom radnom odnosu ili bez ugovora, mogu zatražiti neisplaćenu platu i drugu naknadu. O takvim tužbama odlučuje nadležni sud u parničnom postupku.

Zakoni o parničnom postupku propisuju postupak u parnicama iz radnih odnosa kao poseban postupak, propisujući kraće rokove i hitnost rješavanja radnih sporova. Imajući u vidu gore navedenu odredbu Zakona o parničnom postupku, žrtve trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije mogu podnijeti građanske tužbe za naknadu i/ili povrat neisplaćenih plata i socijalnih doprinosa na temelju povrede prava iz radnog odnosa.

Krivični zakoni propisuju krivično djelo "Povreda osnovnih prava radnika", a koje u svom biću obuhvata "nepridržavanje propisa koji se odnose na zaključivanje ugovora".

Zakoni o radu propisuju da ako poslodavac ne zaključi sa radnikom ugovor o radu prije stupanja radnika na rad, smatra se da je radnik zasnovao radni odnos na neodređeno vrijeme danom stupanja na rad. Imajući u vidu gore citirane odredbe zakona, radno angažovano lice, odnosno žrtva trgovine ljudima koja radi u neregularnom radnom odnosu ili bez ugovora, može se obratiti sudu i pokrenuti radni spor u kojem će tražiti da se konstatuje postojanje radnog odnosa sa poslodavcem zaključenog na neodređeno vrijeme. Istovremeno, može se obratiti i inspekciji rada koja će izvršiti inspekcijski nadzor, podnijeti prekršajne prijave protiv poslodavca i obezbjediti dokumentaciju koja se može kasnije koristiti u radnom sporu u cilju dokazivanja postojanja elemenata radnog odnosa. Prekršajna odgovornost ustanovljena je Zakonom o radu, i predviđa novčane kazne. Predviđena je i krivična odgovornost poslodavca u slučaju kršenja zakonske obaveze prijavljivanja radnika i zaključivanja ugovora o radu.

Putem međunarodne pravne pomoći, Interpol a i Eurpol a, ostvaruje se komunikacija sa organima iz koje zemlje žrtva potiče

3.5 Koji su postupci uspostavljeni kako bi se osigurao djelotvoran pristup naknadi štete žrtvama trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije? Mogu li takve žrtve podnijeti građanske tužbe za naknadu i/ili povrat neisplaćenih plata i socijalnih doprinosa na temelju povrede prava, rada, zaposlenja ili drugih zakona? Navedite odgovarajuće mjere. Mogu li žrtve trgovine ljudima koje rade u neregularnom radnom odnosu ili bez ugovora, zatražiti neisplaćenu platu i drugu naknadu i ako da, kako se utvrđuje iznos neisplaćene plate i druge naknade?

Potencijalne žrtve trgovine ljudima svoja prava mogu ostvariti i putem građanske tužbe, gdje mogu tražiti sva svoja prava i naknade koje su ostvarili dali regularnim ili neregularnim putem, a tačan iznos se utvrđuje vještačenjima.

Žrtve mogu podnijeti građanske tužbe za naknadu i/ili povrat neisplaćenih plata i socijalnih doprinosa na temelju povrede prava, rada, zaposlenja ili drugih zakona kao i žrtve koje rade u neregularnom radnom odnosu ili bez ugovora, mogu zatražiti neisplaćenu platu i drugu naknadu. O takvim tužbama odlučuje nadležni sud u parničnom postupku.

Zakoni o parničnom postupku propisuju postupak u parnicama iz radnih odnosa kao poseban postupak, propisujući kraće rokove i hitnost rješavanja radnih sporova. Imajući u vidu gore navedenu odredbu Zakona o parničnom postupku, žrtve trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije mogu podnijeti građanske tužbe za naknadu i/ili povrat neisplaćenih plata i socijalnih doprinosa na temelju povrede prava iz radnog odnosa.

Krivični zakoni propisuju krivično djelo "Povreda osnovnih prava radnika", a koje u svom biću obuhvata "nepridržavanje propisa koji se odnose na zaključivanje ugovora".

Zakoni o radu propisuju da ako poslodavac ne zaključi sa radnikom ugovor o radu prije stupanja radnika na rad, smatra se da je radnik zasnovao radni odnos na neodređeno vrijeme danom stupanja na rad. Imajući u vidu gore citirane odredbe zakona, radno angažovano lice, odnosno

žrtva trgovine ljudima koja radi u neregularnom radnom odnosu ili bez ugovora, može se obratiti sudu i pokrenuti radni spor u kojem će tražiti da se konstatuje postojanje radnog odnosa sa poslodavcem zaključenog na neodređeno vrijeme. Istovremeno, može se obratiti i inspekciji rada koja će izvršiti inspekcijski nadzor, podnijeti prekršajne prijave protiv poslodavca i obezbjediti dokumentaciju koja se može kasnije koristiti u radnom sporu u cilju dokazivanja postojanja elemenata radnog odnosa. Prekršajna odgovornost ustanovljena je Zakonom o radu, i predviđa novčane kazne. Predviđena je i krivična odgovornost poslodavca u slučaju kršenja zakonske obaveze prijavljivanja radnika i zaključivanja ugovora o radu.

3.6 Kakva vrsta obuka se provodi za izgradnju kapaciteta relevantnih profesionalaca, kao što su advokati, policijski službenici, tužioci i suci, kako bi se žrtvama trgovine ljudima omogućilo da dobiju naknadu i druge pravne lijekove ?

Ministarstvo sigurnosti BiH organizuje i provodi, u saradnji sa brojnim međunarodnim i domaćim partnerima, kontinuirane multidisciplinarnе, interdisciplinarnе edukacije i obuke za sve relevantne profesionalce i profesionalke (policija i sigurnosne agencije, nadležna ministarstva i službe, sudstvo, tužilaštvo, zdravstvene ustanove, ustanove socijalne zaštite, nevladine organizacije) uključene u pružanje podrške i pomoći žrtvama trgovine ljudima, na temu pristupa osjetljivog na stres i trauma, psihosocijalnog pristupa u radu s traumatiziranim osobama, psihološkim posljedicama traume, prevenciji retraumatizacije itd. U provođenju raznih oblika edukacije profesionalaca o borbi protiv trgovine ljudima, jedan dio edukacije posvećuje se razmatranju aspekata prava žrtve na naknadu pretrpljene štete.

Centri za edukaciju sudija i tužilaca za svaku godinu donose Program stručnog usavršavanja i početne obuke. Program obuke predviđaju seminare koji se odnose na krivično djelo trgovine ljudima i to sa temama: definicije trgovine ljudima i krijumčarenje migranata, pregled međunarodnog pravnog okvira u oblasti trgovine ljudima, međunarodna saradnja u istragama i krivičnom gonjenju, uzajamna pravna pomoć i zajednički istražni timovi.

4. Odšteta od države (Član 15)

4.1 Da li kriteriji o podobnosti za dobivanje odštete od države izuzimaju neke žrtve trgovine ljudima (npr. zbog neregularnog boravišnog statusa, državljanstva, prirode krivičnog djela)? Da li pristup odšteti od države zavisi od ishodu krivičnog slučaja i od neuspjelog naplaćivanja odštete od počinioca?

Za žrtve kriminala generalno, pa i za žrtve kaznenog djela trgovine ljudima, u Bosni Hercegovini nije predviđena odšteta koja bi bila isplaćivana iz budžeta Bosne i Hercegovine odnosno nije predviđena državna odšteta, pa nema ni odredbi o izuzimanju određenih kategorija žrtava trgovine ljudima, u tom smislu

Pristup odšteti zavisi od ishoda kaznenog postupka i kada sud donese presudu kojom se optuženi oslobađa optužbe ili kojom se optužba odbija ili kad rješenjem obustavi kazneni postupak, uputiće oštećenog da imovinsko-pravni zahtjev može ostvarivati u parničnom postupku, kao što je rečeno u odgovoru na prethodno pitanje. Inače, štetu oštećenom nadoknađuje osuđeni za predmetno kazneno djelo.

Napominjemo da je kao jedna od mjera predviđenih Strategijom suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini (2020-2023) predviđeno unaprjeđenje obeštećenja žrtava trgovine ljudima kroz uspostavu posebnih fondova za te namjene, što će biti operacionalizovano kroz akcijske planove.

4.2 Kako se izračunava iznos odštete od države u smislu težine štete koju je žrtva pretrpjela?

Svaka odšteta koja se potražuje u sudskom postupku izračunava se od strane ovlaštenih sudskih vještaka određene struke

4.3. Da li strane žrtve trgovine ljudima imaju mogućnost podnošenja zahtjeva za naknadu štete od države u vašoj zemlji, nakon što su vraćene ili nakon izvršenja repatrijacije u zemlju porijekla? Navedite primjere takvih slučajeva i navedite mjere koje predviđaju takvu mogućnost.

Strane žrtve imaju mogućnost podnošenja zahtjeva za naknadu štete i nakon izvršene repatrijacije u zemlju porijekla.

U dosadašnjom praksi organizacija Vaša prava imala je jedan slučaj zastupanja stranih državljanke bivših žrtava trgovine ljudima nakon njihove repatrijacije u zemlju porijekla, ali na osnovu zamolbe druge NVO organizacije iz te zemlje. U ovom slučaju zastupanja dobivena je pozitivna pravosnažna i izvršna presuda za tri strane državljanke.

4.4. Da li žrtve koje traže odštetu od države snose odgovornost za troškove i naknade advokata? Da li odštete dobivene od države podliježu oporezivanju? Da li dobivanje obeštećenja nosi posljedice u smislu pristupa socijalnoj sigurnosti ili drugim pogodnostima?

Ukoliko žrtva ne koristi advokata iz kancelarije za besplatnu pravnu pomoć, ona može angažovati advokata o svom trošku i naknadu istih snosi sama žrtva

5. Sankcije i mjere (Član 23.)

5.1 Opišite zakonodavne i druge mjere koje je usvojila vaša država a koje omogućavaju sljedeće: i) oduzeti ili lišiti počinioca na neki drugi način, od prihoda stečenih krivičnim djelima ili imovine u vrijednosti tih prihoda; i ii) identificirati, pratiti, zamrznuti ili brzo oduzeti imovinu koja je podložna oduzimanju, kako bi se olakšala provedba kasnijeg trajnog oduzimanja. Omogućuju li ove mjere identifikaciju, praćenje i oduzimanje imovine u koju su pretvoreni prihodi od nezakonitih aktivnosti?

Osnov i način oduzimanja nelegalno stečene imovine regulirani su laznenim zakonima, a procedure oduzimanja su utvrđene zakonima o kaznenom postupku. Za više kaznenih djela, uključujući i kaznena djela trgovine ljudima, zakonom je propisano prošireno oduzimanje imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom, pa sud svojom odlukom može oduzeti i onu imovinsku korist za koju tužitelj pruži dovoljno dokaza da se opravdano vjeruje da je takva imovinska korist pribavljena izvršenjem kaznenog djela.

Zakonim o kaznenom postupku propisano je i privremeno oduzimanje imovine radi obezbjeđenja, kojom se između ostalog onemogućava korištenje ili otuđenje imovine od strane osumnjičenog.

BiH posjeduje sva zakonska rješenja vezano za oduzimanje nelegalno stečene imovine, njeno zamrzavanje, praćenje, kao i trajno oduzimanje.

5.2 Na koji način žrtve trgovine ljudima imaju koristi od privremeno i trajno oduzete imovine počinioca trgovine ljudima? Da li oduzeta imovina ide direktno žrtvama, u kompenzacijski fond ili u šemu za žrtve trgovine ljudima ili u druge programe za pomoć ili podršku žrtvama trgovine ljudima? Navedite podatke o privremenom i trajnom oduzimanju imovine u slučajevima trgovine ljudima i kako su korišteni.

Pravosnažnom sudskom presudom, može se oduzeti određena imovina od osuđenih lica, a može se dodjeliti žrtvi samo u u onom dijelu kako je navedeno u sudskoj presudi. Oduzeta imovina ne ide direktno žrtvama, niti u kompenzacijski fond niti u šemu za žrtve trgovine ljudima ili u druge programe za pomoć ili podršku žrtvama trgovine ljudima.

5.3. Je li moguće koristiti pregovore o priznanju krivice i ili neki drugi oblik nagodbe u slučajevima trgovine ljudima? Ako je odgovor da, molimo navedite odgovarajuće zakonske odredbe. Koje zaštitne mjere postoje za žrtve trgovine ljudima kako bi se osiguralo da njihovo pravo na pristup pravdi i djelotvornim pravnim sredstvima ne bude ugroženo priznanjme krivice ili nagodbom u pravnom postupku?

Institut priznanja krivnje je opći institut kaznenog prava odnosno kaznenog zakonodavstva i primjenjuje se za sva kaznena djela, pa i za kaznena djela trgovine ljudima. Za korištenje ovog instituta postoje uvjeti koji moraju biti ispunjeni i mora se voditi računa da sporazum o priznanju krivnje ne bude na štetu oštećenog odnosno žrtve kaznenog djela.

U toku pregovora o priznanju krivice mogući su pregovori o imovinskopravnom zahtjevu žrtve i tužioca sa osumnjičenim/optuženim kao uslov za zaključenje sporazuma.

Žalbu može podnijeti i oštećeni, ali istom može pobijati presudu samo zbog odluke suda o troškovima krivičnog postupka i odluke o imovinskopravnom zahtjevu.

Sud može oštećenom u cjelosti ili djelimično dosuditi imovinskopravni zahtjev, a za ostatak ga uputiti na parnični postupak, čime je oštećenom obezbjeđen pristup pravdi.

5.4. Koje je prosječno trajanje sudskih postupaka u predmetima trgovine ljudima ? U kojim se okolnostima takvim slučajevima daje prednost? Imate li sistem za ubrzano krivično gonjenje vezano za trgovinu ljudima kako biste poboljšali postupak suđenja i smanjili teret za žrtve i svjedoke, uključujući djecu? Koje su zaštitne mjere kako bi se osiguralo da suci rješavaju slučajeve trgovine ljudima bez nepotrebnog odgađanja?

Procesuiranih predmeta trgovine ljudima nema mnogo. U slučajevima kada su predmeti krivična djela trgovine ljudima takvim predmetima tužilaštvo daje prioritet.

U odnosu na pitanje prosječnog trajanja sudskih postupaka u predmetima trgovine ljudima, kao primjer navodimo krivično djelo iz člana 198. b) stav 1. „Trgovina maloljetnim licima“, optužnica je podignuta 18.06.2018. godine, potvrđena 20.06.2018. godine, da je ročište za izjašnjenje o krivici održano 20.07.2018. godine, a da je prvostepena presuda donesena dana 20.02.2019. godine. Sud u ovim predmetima postupa unutar zakonskih rokova, bez nepotrebnog odgađanja i vodeći računa o posebnim interesima maloljetnih lica, te specifičnom i posebno senzibilnom karakteru samih krivičnih djela. (Odgovor Okružnog suda Banjaluka)

5.5 Kako osiguravate da sankcije za djela trgovine ljudima budu djelotvorne, proporcionalne i odvraćajuće?

U kaznenim zakonima propisana su kaznena djela trgovine ljudima i kazne za osnovni oblik i kvalifikovane oblike kaznenog djela. Sudovi izriču kazne na temelju propisanih okira za kaznena djela trgovine ljudima, te uz primjenu odredbi o svrsi kazneno-pravnih sankcija (prevencija i represija) i odredbi o općim pravilima za odmjeravanje kazni, koji se zasnivaju na načelu svrsishodnosti između težine kaznenog djela, stupnja počiniteljeve odgovornosti i propisane kazne, a sve te odredbe su propisane da sankcije za sva kaznena djela, pa i kaznena djela trgovine ljudima budu djelotvorne, proporcionalne i odvraćajuće.

Izmjenama i dopunama kaznenih zakona iz 2015. godine, kazneni okvir za ova kaznena djela je povećan zbog zahtjeva koje postavlja Direktiva EU o suzbijanju i borbi protiv trgovine ljudima iz 2011. godine.

Kao primjer, navodimo da je sud donio osuđujuću presudu za krivično djelo Trgovina maloljetnim licima i optuženog osudio na kaznu zatvora u trajanju od 5 godina, cijeneći okolnosti djela, te utvrđujući, kao otežavajuće okolnosti da je isti ranije osuđivan, težinu ugrožavanja zaštićenog dobra, težinu krivičnog djela (maloljetno lice kojem su povrijeđena prava na slobodu, čast, i ugled), iskorištavanje teškog položaja maloljetnog djeteta o kojem nije vođena briga, čiji roditelji su razvedeni, koje je ostalo bez podrške i odraslo kod babe i djeda, koje je samostalno tražilo zaposlenje, dok na strani optuženog sud nije našao postojanje olakšavajućih okolnosti. Temeljem navedenog, a cijeneći stepen društvene opasnosti krivičnog djela i stepen krivice optuženog, sud je izrekao navedenu kaznu.

6. Ex parte i prijave po službenoj dužnosti (Član 27.)

6.1 Kakav je proceduralni položaj žrtve trgovine ljudima u krivičnom postupku? Koji su koraci poduzeti kako bi se žrtvama trgovine ljudima, uključujući djecu, omogućilo da se njihova prava, interesi i stavovi predstave i razmotre tokom krivičnog postupka protiv počinitelja? Ko ima pravo pomoći žrtvama trgovine ljudima na sudu? Mogu li nevladine organizacije zastupati žrtve trgovine ljudima u krivičnom postupku?

Proceduralni položaj žrtve trgovine ljudima u kaznenom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine nije posebno reguliran odnosno je isti kao za sve ostale žrtve kaznenih djela. Optužbu na sudu za sva kaznena djela zastupa tužitelj, koji u tom smislu štiti prava i interese države i oštećenog odnosno žrtve kaznenog djela. S obzirom na to, nema mogućnosti da se kao zastupnik žrtve kaznenog djela trgovine ljudima u kaznenom postupku pojavljuje bilo ko, uključujući i nevladin sektor. Žrtve trgovine ljudima se u kaznenom postupku mogu pojaviti u ulozi svjedoka-žrtve, a zaštita žrtve, indirektno je propisana Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka i to ako je riječ o ugroženom svjedoku, dakle o svjedoku koji je ozbiljno fizički i psihički traumatizovan okolnostima pod kojima je izvršeno kazneno djelo, što ga čini izuzetno osjetljivim (žrtva-oštećeni). Mjere zaštite svjedoka podrazumjevaju obezbjeđenje psihološke, socijalne i stručne pomoći, izmjenu reda izvođenja dokaza na glavnom pretresu u odnosu na pravila propisana zakonima o kaznenom postupku, svjedočenje putem tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka, kao i udaljavanje optuženog kada postoji opravdana bojazan da će prisustvo optuženog uticati na svjedoka-žrtvu.

Pri sudovima postoje zaposlena stručna lica, psiholozi, koji tokom trajanja cijelog krivičnog postupka pružaju podršku žrtvi. Prije nego predmet dođe pred sud, žrtva ima pravo na smještaj u sigurnoj kući koje su organizovane pri nevladinim organizacijama gdje se takođe obezbjeđuje svaka vrsta pomoći žrtvi.

U pogledu pitanja koje se odnosi na pravni procesni položaj žrtve u krivičnom postupku, a ponovo se fokusirajući na pomenuti predmet Okružnog suda u Banja Luci, ističemo da je stepen

zaštite prava oštećene, a posebno cijeneći činjenicu da je u vrijeme izvršenja krivičnog djela ona bila maloljetno lice, ostvaren u najvišem mogućem stepenu, slijedeći ustaljenu praksu ovog suda i obaveze nacionalnog i međunarodnog zakonodavstva. Tako je oštećena u postupku zastupana po nevladinoj organizaciji Centra ženskih prava iz Zenice, ista je saslušana kao svjedok s obzirom da je vještak klinički psiholog dala procjenu i mišljenje da ista može biti saslušana kao svedok, te je saslušana izvan sudnice, u posebnoj prostoriji Odjela za podršku svjedocima ovog suda, uz pomoć i prisustvo psihologa suda, kao stručnog lica. Takođe, dosuđujući imovinskopravni zahtjev unutar krivičnog postupka, sud je pokazao senzibilitet prema oštećenoj i nastojao da je zaštititi od ponovne reprodukcije događaja i eventualne retraumatizacije.

U drugom predmetu (predmet naveden u odgovoru na pitanje koje se odnosi na broj osuđujućih presuda, strana 23), pred sudom je u dosadašnjem toku postupka saslušano dijete dobi 14,4 godine, koje je u sud pristupilo uz pratnju socijalnog radnika, a ista je saslušana takođe u posebnoj prostoriji Odjela za svjedoke, uz prisustvo psihologa suda. Naglašavamo i da je prethodno sa njom obavljen razgovor od strane psihologa suda, koja je izvršila procjenu sposobnosti oštećene za svjedočenje, te je ista saslušana na način da su joj postavljena pitanja od starne predsjedavajućeg sudije, u adekvatnoj formi koja je njoj razumljiva s obzirom na dob i stepen razvijenosti i sa posebnim senzibilitetom. Ovo je ujedno i odgovor na pitanje o postupanju sa djecom – žrtvama trgovine ljudima. Žrtve trgovine ljudima ostvaruju pravo na pristup realnim i praktičnim informacijama o slučaju, putem Odjela za zaštitu svjedoka ovog suda, na koji način iste konzumiraju ovo svoje pravo.

6.2 Ako vlasti ne ispune svoju obvezu provođenja efektivne istrage i procesuiranja sumnjivih slučajeva trgovine ljudima, koje mogućnosti za naknadu štete postoje za žrtve trgovine ljudima i njihove porodice? U kojoj mjeri žrtve trgovine ljudima, uključujući djecu, imaju pristup mehanizmima za podnošenje pritužbi, poput institucija ombudsmana i drugih nacionalnih institucija za ljudska prava?

Bez obzira na ishod kaznenog postupka odnosno presudu suda i da li je uopće došlo do kaznenog postupka, rješavanje naknade štete moguće je ostvariti privatnom tužbom u parničnom postupku.

Ako neka osoba smatra da su joj povrijeđena osnovna ljudska prava i da je žrtva diskriminacije, može se obratiti Ombudsmenu Bosne i Hercegovine, kao nezavisnoj instituciji koja se bavi zaštitom osnovnih ljudskih prava fizičkih lica.

Zakonom o Ombudsmanu za ljudska prava BiH propisano je da će institucija razmatrati predmete koji se odnose na slabo funkcionisanje ili povrede ljudskih prava i sloboda počinjenih od strane bilo kojeg organa vlasti u BiH, te da će institucija djelovati po prijemu žalbi ili po službenoj dužnosti.

Žrtve imaju pravo pristupa Ombudsmanu za djecu Republike Srpske, Nadležnosti Ombudsmana za djecu utvrđene su Zakonom o Ombudsmanu za djecu Republike Srpske. U obavljanju poslova iz svoje nadležnosti Ombudsman za djecu postupa u okviru Ustava, zakona i drugih propisa i opštih akata, kao i međunarodnih ugovora i opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava, rukovodeći se načelom pravičnosti i morala. Ombudsman za djecu: 1) prati usklađenost zakona i drugih propisa u Republici Srpskoj koji se odnose na zaštitu prava djeteta s odredbama Ustava Republike Srpske, Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta; 2) prati izvršavanje obaveza Republike Srpske koje proizilaze iz Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumentata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta; 3) prati primjenu

svih propisa koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta; 4) prati povrede prava i interesa djeteta; 5) zalaže se za zaštitu i promociju prava i interesa djeteta; 6) predlaže preduzimanje mjera za zaštitu i promociju prava, kao i za sprečavanje štetnih postupanja koja ugrožavaju prava i interese djeteta; 7) obavještava javnost o stanju prava djeteta; 8) obavlja druge poslove utvrđene Zakonom o Ombudsmanu za djecu Republike Srpske.

6.3 Koji mehanizmi prijavljivanja i pritužbi postoje za žrtve trgovine ljudima koje se nalaze u neregularnoj migracijskoj situaciji i / ili u pritvoru?

Direktnim, telefonskim i pismenim obraćanjem, policiji i drugim nadležnim institucijama

6.4 Mogu li žrtve trgovine ljudima podnijeti tužbu protiv države ili njenin službenika za: i) direktno učestvovanje u trgovini ljudima; ii) nesprečavanje trgovine ljudima ili neštićenje od trgovine ljudima? Je li bilo slučajeva u kojima su državni agenti ili osobe koje djeluju u ime i prema instrukcijama države, bile odgovorne za učestvovanje u trgovini ljudima i / ili je nisu spriječile ili zaštitile žrtve od trgovine ljudima od trećih strana? Molimo navedite podatke o svim krivičnim gonjenjima protiv diplomatsko-konzularnog osoblja zbog navodne umiješanosti u trgovinu ljudima.

Žrtve trgovine ljudima mogu podnijeti privatnu tužbu protiv državnih službenika u parničnom postupku, a ukoliko smatraju da je radnjama državnog službenika učinjeno kazneno djelo, mogu podnijeti kaznenu prijavu policiji ili tužilaštvu po tom osnovu

Svaka žrtva trgovine ljudima ima pravo podnijeti tužbu protiv države ili njenih službenika ukoliko smatra da su postojali neki od nabrojanih kršenja zakona.

Krivični zakoni propisuju strožije kazne ukoliko je krivično djelo trgovina ljudima izvršilo službeno lice u vršenju službe.

6.5 Koji su koraci poduzeti za jačanje i održavanje kapaciteta tužilaca u svrhu djelotvornog procesuiranja slučajeva trgovine ljudima?

Centri za edukaciju sudija i tužilaca za svaku godinu donose Program stručnog usavršavanja i početne obuke. Programi obuke predviđaju seminare koji se odnose na krivično djelo trgovine ljudima i to sa temama: definicije trgovine ljudima i krijumčarenje migranata, pregled međunarodnog pravnog okvira u oblasti trgovine ljudima, međunarodna saradnja u istragama i krivičnom gonjenju, uzajamna pravna pomoć i zajednički istražni timovi, a sve u cilju jačanja i održavanje kapaciteta tužilaca u svrhu djelotvornog procesuiranja slučajeva trgovine ljudima. Mnogobrojni događaji u ovom cilju se organizuju i u saradnji sa međunarodnim organizacijama.

7. Odredba o nekažnjavanju (član 26.)

7.1 Molimo navedite koje se mjere poduzimaju kako bi se osiguralo da žrtve trgovine ljudima, uključujući djecu, ne budu kažnjene zbog umiješanosti u nezakonite radnje (kriminal, prekršaj, upravni prekršaj), u mjeri u kojoj su na to bili prisiljeni, navodeći sve konkretne primjere njihove provedbe.

Kazneni zakoni u Bosni i Hercegovini izričito propisuju da se protiv žrtve trgovine ljudima koja je bila prisiljena, od strane počinitelja kaznenog djela, učestvovati u izvršenju drugog kaznenog djela neće voditi kazneni postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima. Dakle, žrtva trgovine ljudima neće se kazniti za njeno

učesće u nezakonitim radnjama i aktivnostima u mjeri u kojoj je bila prisiljena na to, i u slučaju da takvo ponašanje žrtve direktno proističe iz njenog statusa žrtve, ali ne i za neke druga kaznena djela koja takva žrtva počini.

7.2 Mogu li osobe koje su prekršile nacionalne zakone u toku ili kao posljedica trgovine ljudima, imati pristup pravnim sredstvima za žrtve trgovine ljudima, uključujući odštetu od države?

Žrtve trgovine ljudima koje su učinile krivična djela na koja su bili prinuđeni, uživaju isti obim zaštite u krivičnom postupku koji se vodi za krivično djelo trgovine ljudima kao i sve druge žrtve ovog krivičnog djela, a u građanskopravnim parnicama mogu da zatraže naknadu nematerijalne i materijalne štete koju su pretrpili kao žrtve samog krivičnog djela trgovine ljudima.

8. Zaštita žrtava i svjedoka (član 28 i 30)

8.1 Kako se žrtve trgovine ljudima u praksi štite od potencijalne odmazde ili zastrašivanja prije, za vrijeme i nakon pravnog postupka? Kako se vrši procjena potreba za zaštitom i ko preporučuje primjenu mjera zaštite? Ko je odgovoran za provedbu mjera zaštite?

Žrtve trgovine ljudima u praksi se štite od potencijalne odmazde ili zastrašivanja: prije, za vrijeme i nakon pravnog postupka, od samog otkrivanja krivičnog djela od strane organa gonjenja koji obavještavaju nadležne službe (centar za socijalni rad), NVO pri kojima postoje "sigurne kuće" radi osiguravanja smještaja i pomoći žrtvi. Zatim, žrtva se štiti tokom istrage i tokom trajanja sudskog postupka (pružanje podrške žrtvi kao svjedoku od strane stručnih lica) u skladu sa važećim propisima.

Zakoni o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku uređuje mjere kojima se obezbjeđuje zaštita svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u krivičnim postupcima, koje vode sudovi ili tužioci za krivična djela koja su u nadležnosti sudova. Svjedok pod prijetnjom je onaj svjedok čija je lična bezbjednost ili bezbjednost njegove porodice dovedena u opasnost zbog njegovog učesća u krivičnom postupku, kao rezultat prijetnji, zastrašivanja ili sličnih radnji koje su vezane za njegovo svjedočenje. Ugroženi svjedok je onaj svjedok koji je ozbiljno fizički ili psihički traumatizovan okolnostima pod kojima je izvršeno krivično djelo ili koji pati od ozbiljnih psihičkih poremećaja koji ga čine izuzetno osjetljivim, kao i dijete i maloljetnik.

Usljed dugotrajne izloženosti psihičkom, fizičkom, seksualnom i ekonomskom zlostavljanju i različitim vrstama manipulacije, kod žrtava trgovine je otežan proces uspostavljanja sigurnosti i povjerenja u kontaktu sa profesionalcima u ustanovama zdravstvene ili socijalne zaštite, te je uloga profesionalaca, koji su uključeni u inicijalni kontakt i kasnije kontakte, sa žrtvom veoma značajna za daljnje stanje, kao i za druga prava koje žrtva trgovine ljudima može da ostvari. Žrtvama trgovine ljudima u zdravstvenom sistemu se omogućuje psihosocijalna podrška u skladu sa uzrastom, polom, psihološkim statusom, a na osnovu izrade individualnog programa zaštite koji izrađuju stručni radnici, odnosno zdravstveni radnici ili saradnici u centrima za zaštitu mentalnog zdravlja.

Smještajem u sigurnu kuću žrtve trgovine ljudima se štite u skladu sa zakonom o zaštiti svjedoka i ugroženih svjedoka pod prijetnjom. Prilikom određenog slučaja formira se multidisciplinarni tim koji čine Policija, Tužilaštvo, centri za socijalni rad i nevladine organizacije, koji zajednički donose preporuku i procjenu koju mjeru zaštite potrebno preduzeti a sve u najboljem interesu žrtve trgovine ljudima.

8.2 Kako osiguravate da se žrtvama pružaju realne i praktične informacije o napretku slučaja i o tome da li je počinitelj pritvoren ili pušten?

Žrtvi trgovine ljudima se daju sve praktične informacije o toku postupka, posebno prije izlaska pred sud, prije samog svjedočenja u cilju da se žrtva što bolje pripremi i bude spremna za svjedočenje

Po procjeni tužioca i predstavnika policije se donosi zaključak sta se može i u kojoj fazi postupak se može pružiti informacija žrtvi.

U toku cijelog boravka u sigurnoj kući i tretmana, osoblje sigurne kuće je u kontaktu s nadležnim službama, institucijama i organizacijama shodno njihovim nadležnostima. Redovna komunikacija sa nadležnim ustanovama i istražnim organima i davanje povratnih informacija žrtvama trgovine ljudima imaju značaj i u samom oporavku u procesu rehabilitacije. Stoga, stručni timovi nevladinih organizacija redovno komuniciraju sa nadležnim ustanovama i upoznaje klijente/ice sa dobijenim informacijama.

8.3 Kako osiguravate poštovanje prava žrtava na sigurnost, privatnost i povjerljivost tokom sudskog postupka?

Poštovanje prava žrtava na bezbjednost, privatnost i povjerljivost tokom sudskog postupka osigurano je u skladu sa zakonskim propisima. Sve potencijalne žrtve imaju prava na sigurnost, privatnost i povjerljivost jer svi učesnici ili akteri koji dođu do određenih informacija u konkretnom slučaju iste nesmiju iznositi na drugim mjestima.

8.4 Koliko je bilo slučajeva korištenja mjera zaštite svjedoka radi zaštite žrtava i svjedoka trgovine ljudima, uključujući djecu? Ako se mjere / programi zaštite svjedoka ne primjenjuju na žrtve trgovine ljudima, koji su razlozi?

Bilo je ukupno tri slučaja korištenja mjera zaštite svjedoka radi zaštite žrtava i svjedoka trgovine ljudima, uključujući djecu

8.5 Kada nevladine organizacije pružaju zaštitu žrtava, kako se prikupljaju sredstva i podržavaju nevladine organizacije za obavljanje te funkcije i kako policija i tužilaštvo saraduju s nevladinim organizacijama?

Ministarstvo sigurnosti i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine već više godina u svom budžetu obezbjeđuju grant sredstva nevladine organizacije za zaštitu žrtava trgovine ljudima. Sredstva se dodjeljuju na osnovu raspisanih javnih poziva nevladinim organizacijama koje osiguravaju direktnu podršku žrtvama trgovine ljudima. Kada je u pitanju saradnja ona se odvija u skladu sa vazećim zakonima te podzakonskim aktima koji regulišu oblast borbe protiv trgovine ljudima.

Policija i tužilaštvo saraduju sa predstavnicima NVO dok žrtva boravi u sigurnoj kući, sve dok traje sudski postupak.

Smještaj žrtava trgovine u Sigurnu kuću se vrši na osnovu zakonskih propisa odnosno smjernica u zavisnosti od toga da li je žrtva trgovine ljudima domaća ili strana državljanica.

Redovna komunikacija sa nadležnim policijskim agencijama koje vode istragu i tužilaštvom je neophodna, te osoblje sigurnih kuća vrši redovnu komunikaciju s istima u cilju blagovremenog informisanja nadležnih agencija o stanju klijentice, ali isto tako i informisanje klijentice o postupku i fazama u kojima je istraga, te daljim koracima posebno ako uključuju i samu angažovanost žrtve trgovine ljudima.

8.6 Kako osiguravate da se prema djeci žrtvama trgovine ljudima postupa na način prilagođen djeci i da im se pruža zaštita prije, za vrijeme i nakon sudskog postupka u skladu sa Smjernicama Vijeća Evrope o pravosuđu prilagođenom djeci? Provode li se intervjui s djecom u posebno određenim i prilagođenim prostorima od strane stručnjaka obučenih za razgovor s djecom? Koje se mjere poduzimaju kako bi se osigurao ograničeni broj intervjua?

Djeca žrtve trgovine ljudima prije, za vrijeme i nakon sudskog postupka uživaju posebnu zaštitu u skladu sa zakonima o zaštiti maloljetnih lica, koji reguliše ovu materiju, a to podrazumijeva intervju s djecom u posebno određenim i prilagođenim prostorima, od strane stručnjaka obučenih za razgovor sa djecom, i ograničen broj saslušanja djece žrtava. Osim toga i tužioci i sudije koje rade na takvoj vrsti predmeta, gdje je dijete žrtva, prolaze posebnu specijalizovanu obuku. U predmetima trgovine ljudima gdje su djeca žrtve, samo tužioci i sudije koje su prošle ovu posebnu obuku mogu raditi na ovoj vrsti predmeta.

Prema zakonima o krivičnom postupku, postupanje sa djecom je na sljedeći način :

U cilju zaštite maloljetnog svjedoka – žrtve ili očevica trgovine ljudima kod postupanja u krivičnim predmetima protiv učinilaca krivičnih djela trgovine ljudima na štetu djece i maloljetnika, pri sprovođenju procesnih radnji posebno obazrivo se odnosi prema djetetu ili maloljetniku na čiju štetu je učinjeno krivično djelo, imajući u vidu njegov uzrast, osobine njegove ličnosti, obrazovanje i prilike u kojima živi, kako bi se izbjegle moguće štetne posljedice na njegov budući život, vaspitanje i razvoj. Saslušanje djeteta ili maloljetnika se u pravilu obavlja uz pomoć pedagoga, psihologa ili drugog stručnog lica.

Ako se kao svjedok saslušava dijete ili mlađi maloljetnik žrtva trgovine ljudima, saslušanje se može sprovesti najviše dva puta. Tužilac ili ovlašćeno službeno lice saslušava svjedoka putem tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka, a bez prisustva tužioca ili ovlašćenog službenog lica u prostoriji gdje se svjedok nalazi. Saslušanje djeteta ili maloljetnika se u pravilu obavlja uz pomoć pedagoga, psihologa ili drugog stručnog lica.

Dijete ili mlađe maloljetno lice može se saslušati u svom stanu ili drugom prostoru u kome boravi ili centru za socijalni rad.

Sud saslušava dijete ili maloljetnika kao svjedoka - oštećenog krivičnim djelom tako da sud, stranke u postupku i branilac mogu postavljati pitanja, a da ne budu prisutni u istoj prostoriji sa svjedokom. Saslušanje djeteta ili maloljetnika se obavlja tako da se pitanja postavljaju posredstvom suda, a po potrebi uz pomoć pedagoga, psihologa ili drugog stručnog lica.

Ako se kao svjedok saslušava dijete ili maloljetnik koji je ozbiljno fizički ili psihički traumatizovan okolnostima pod kojima je izvršeno krivično djelo ili pati od ozbiljnih psihičkih poremećaja koji ga čine posebno osjetljivim, zabranjeno je vršiti njegovo suočenje sa osumnjičenim, odnosno optuženim.

Prilikom saslušanja maloljetnog lica, obavezno je prisustvo roditelja ili staratelja, a ukoliko postoji sumnja da je roditelj izvršilac krivičnog djela na štetu maloljetnika, saslušanju maloljetnika prisustvuje predstavnik organa starateljstva – Centra za socijalni rad.

Ukoliko se javi sumnja da je maloljetno lice žrtva trgovine djecom, o istom se odmah obavještava nadležni organ starateljstva – Centar za socijalni rad u čijoj je nadležnosti zaštita maloljetnog lica-žrtve i smještaj u odgovarajuće ustanove (Sigurne kuće, Prihvatni centri i sl.) kao i pružanje drugih vidova podrške.

Sa potencijalnim žrtvama trgovine ljudima se postupa u skladu zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima. Ispitavanje se provode u posebno određenim i predviđenim prostorijama od strane profesionalaca za razgovor sa djecom. Prije obavljanja intervjua multidisciplinarni tim se pripremi za sam razgovor ili intervju te na taj način se ograniči broj intervjua.

9. Specijalizirana tijela i tijela za koordinaciju (član 29.)

9.1 Kakav budžet, osoblje i resursi, uključujući tehnička sredstva, stoje na raspolaganju tijelima za provedbu zakona specijaliziranim za borbu i istragu trgovine ljudima?

Budžet, osoblje i resursi, uključujući tehnička sredstva, koji koriste tijela za provedbu zakona specijalizirana za borbu i istragu trgovine ljudima su dodjeljena u svim tijelima kroz redovne budžete. Sve policijske agencije i tužilaštva su imenovala specijalizovane tužioce i policajce za trgovinu ljudima koji u slučaju potrebe dobijaju na raspolaganje potrebno osoblje, resurse i tehnička sredstva za istraživanje trgovine ljudima.

9.2 Ako vaša država ima specijalizirane jedinice za financijske istrage, obavještajno financijske jedinice i jedinice za imovinu i povrat imovine, molimo vas da opišete da li su se i kako te jedinice koristile u istragama i procesuiranju slučajeva trgovine ljudima. Koje posebne tehnike ispitivanja koriste ove jedinice? S kojim javnim i / ili privatnim tijelima saraduju te specijalizirane jedinice za financijsku istragu u vezi sa slučajevima trgovine ljudima?

Sve policijske agencije imaju u svom sastavu specijalizovane jedinice za vođenje finansijskih istraga. Finansijske istrage se provode u slučajevima trgovine ljudima ako tužilac odluči. Kao primjer uspješne finansijske istrage navodimo finansijsku istragu provedenu u sklopu Zajedničkog istražnog tima sa francuskom u predmetu „CD”. Finansijsko obavještajna jedinica se nalazi u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu i ona saraduje sa svim javnim i privatnim tijelima kako je to propisano Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

10. Međunarodna saradnja (član 32.)

10.1 Kako vaša zemlja saraduje s drugim zemljama kako bi omogućila žrtvama trgovine ljudima da ostvare svoje pravo na obeštećenje i naknadu, uključujući dobivanje i prenos neisplaćenih plaća nakon što napuste zemlju u kojoj se vršila eksploatacija ?

Saradnja se ostvaruje u skladu sa odredbama konvencija i ugovora o međunarodnoj saradnji u krivičnim i građanskim premetima.

10.2 Je li vaša država saradivala s drugim zemljama na istrazi i procesuiranju slučajeva trgovine ljudima kroz financijsku istragu i / ili zajedničke istražne timove? Navedite statistiku o takvim slučajevima i primjere iz prakse.

Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima omogućava se pružanje svih oblika međunarodne pravne pomoći u vezi sa transnacionalnim organizovanim kriminalom, uključujući i trgovinu ljudima. Mogućnost razmjene ovih podataka obezbjeđena je i kroz INTERPOL, Europol i Selec.

BiH je u skladu sa Konvencijom o policijskoj saradnji u proteklom period uspostavljala Zajedničke istražne timove sa policijskim organima Republike Francuske, i Republike Austrije te Kraljevine Holandije što je rezultiralo sprovođenjem operativne akcije na području BiH, Republike Srbije, Republike Austrije i Savezne Republike Njemačke.

U junu mjesecu 2015 godine Tužilaštvo Bosne i Hercegovine uz podršku Državne agencije za istrage i zaštitu i u saradnji sa Francuskom policijom sprovelo je akciju kodnog naziva "CD". U okviru navedene akcije slobode je lišeno deset osoba zbog postojanja osnovna sumnje da su počinile krivično djelo organizirani kriminal u vezi sa krivičnim djelom trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije, pranje novca, krijumčarenje ljudi, davanja dara i drugih oblika koristi i dr. Također je u nastavku akcije uhapšen i radnik diplomatsko konzularnog predstavništva BiH koji je obavljajući konzularne poslove pri Ambasadi BiH u Parizu, učestovao u izvršenju više krivičnih djela, na način da je članovima organizirane kriminalne grupe nezakonito izdavala putne listove za žrtve trgovine ljudima. Za te usluge naplaćivala je novčani iznos između 500 i 1200 eura. Gore anvedene akcije su rezultat uspostavljanja Zajedničkog istražnog tima između policijskih aktera Bosne i Hercegovine i Francuske podržanog od strane EUROJUST-A

10.3 Koliko ste zahtjeva za uzajamnu pravnu pomoć i / ili evropski istražni nalog podnijeli u slučajevima trgovine ljudima i kakav je bio njihov ishod?

U 2019. godini, bilo je ukupno 52 predmeta međunarodne pravne pomoći koji su se odnosili na kazneno djelo trgovine ljudima, od koji se 32 odnosilo na zamolnice upućene iz Bosne i Hercegovine, a 20 na zamolnice upućene prema Bosni i Hercegovini. U vezi istih nije bilo neudovoljenih zamolnica, tj. sve su udovoljene ili su još u postupku realizacije.

U 2020. godini (sa danom 22.7.2020. godine), bilo je ukupno 20 predmeta međunarodne pravne pomoći koji su se odnosili na kazneno djelo trgovine ljudima, od koji se 10 odnosilo na zamolnice upućene iz Bosne i Hercegovine, a 10 na zamolnice upućene prema Bosni i Hercegovini. Svih 20 zamolnica je u postupku realizacije.

10.4 Koji su se oblici međunarodne saradnje pokazali posebno korisnim u podržavanju prava žrtava trgovine ljudima, uključujući djecu, i procesuiranju navodnih trgovaca?

Kao najkorisniji oblik međunarodne saradnje pokazao se Zajednički istražni tim.

10.5 Koje su mjere međunarodne saradnje kako bi se osigurala zaštita i pomoć žrtvama pri povratku iz vaše zemlje u njihove zemlje porijekla, nakon njihovog učestvovanja u krivičnom postupku?

Mjere najavljivanja povratka žrtve u njenu zemlju porijekla, zajednička procjena rizika i informisanje žrtve o raspoloživim mehanizmima zaštite i pomoći u zemlji u koju se vraća.

10.6 Koje su mjere međunarodne saradnje za zaštitu i pomoć žrtvama trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja putem online streaminga u kojem je počinilac državljanin ili ima prebivalište u vašoj zemlji, a elementi krivičnog djela su se dogodili u nadležnosti vaše zemlje?

Bosna i Hercegovina do sada nema iskustva i ostvarene saradnje u ovim predmetima.

11. Sveobuhvatna pitanja

11.1 Koji su koraci poduzeti kako bi se osiguralo da žrtve trgovine ljudima imaju jednak pristup pravdi i djelotvornim pravnim sredstvima, bez obzira na njihov imigracijski status i oblik eksploatacije?

Na razini Bosne i Hercegovine donesen je Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći čiji je cilj između ostalog da se svakoj fizičkoj osobi osigura djelotvoran i jednak pristup pravdi u postupku pred tijelima i institucijama Bosne i Hercegovine, pred kojima se ostvaruju ili štite pojedinačna prava, obveze i interesi.

Na ovaj način je žrtvama trgovine ljudima omogućen pristup pravdi, kao i osobama koja primaju socijalnu pomoć, djeci, osobama sa oduzetom poslovnom sposobnošću i duševno oboljelim osobama, korisnicima mirovine do određenog iznosa, nezaposlenim osobama, žrtvama nasilja u porodici ili nasilja na temelju spola, tražiocima azila, osobama pod supsidijarnom ili privremenom zaštitom i apatridima.

Vezano za pristup djelotvornim pravnim sredstvima, korisnik socijalne zaštite može biti lice koje se nalazi u stanju socijalne potrebe, i to dijete i punoljetno lice žrtva trgovine ljudima, a da stručni radnici centra za socijalni rad obavljaju svoju djelatnost primjenjujući savremena stručna i naučna znanja, važeće zakonske i druge propise, koristeći metode socijalnog i drugog stručnog rada, kao i da se stručni rad centra zasniva na primjeni timskog rada, stručni radnici predlažu mjere za rješavanje stanja socijalnih potreba građana, organizuju i provode odgovarajuće oblike socijalne zaštite, te razvijaju i unapređuju preventivne aktivnosti koje doprinose sprečavanju i suzbijanju socijalnih problema.

Korisnici socijalne zaštite mogu da ostvare prava: novčana pomoć, dodatak za pomoć i njegu drugog lica, podrška u izjednačavanju mogućnosti djece i omladine sa smetnjama u razvoju, smještaj u ustanovu, zbrinjavanje u hraniteljsku porodicu, pomoć i njega u kući, dnevno zbrinjavanje, jednokratna novčana pomoć i savjetovanje. Sistem socijalne zaštite ima centralnu ulogu u podršci djeteta kao žrtve trgovine i pripremi djeteta za svjedočenje u postupku, davanju stručnog mišljenja tužilaštvu i sudu i dr., te pored ostalog, saraduje sa obrazovnim i zdravstvenim sistemom, vrši nadzor porodice, utvrđuje oblik, intenzitet i posljedice zlostavljanja, planira zaštitne mjere i tretman, kao i primjenu mjera socijalne zaštite.

11.2 Koji su koraci poduzeti kako bi se osiguralo da krivični, građanski, radni i upravni postupci protiv žrtava trgovine ljudima budu rodno osjetljivi?

Svi nadležni organi i organizacije koje učestvuju u krivičnim, građanskim, radnim i upravnim postupci protiv žrtava trgovine ljudima su dužni da postupaju i u potpunosti provode zakon o ravnopravnosti spolova.

11.3 Koji su koraci poduzeti kako bi se osiguralo da postupci za pristup pravdi i pravnim lijekovima budu prilagođeni djeci, lako dostupni djeci i njihovim zastupnicima i daju težinu djetetovim pogledima?

Kako bi se osiguralo da postupci za pristup pravdi i pravnim lijekovima budu prilagođeni djeci, lako dostupni djeci i njihovim zastupnicima i daju težinu djetetovim pogledima doneseni su i u potpunosti se provode zakoni o zaštiti i postupanju sa djecom u krivičnim postupcima.

11.4. Koji su koraci poduzeti kako bi se osiguralo da privatni subjekti poduzmu korake za sprečavanje i iskorjenjivanje trgovine ljudima iz njihovih poslovnih lanaca ili lanaca opskrbe i za podršku rehabilitaciji i oporavku žrtava? Koje su mogućnosti da žrtve trgovine ljudima pristupe djelotvornim pravnim lijekovima kod firmi uključenih u trgovinu ljudima?

Kako bi se osiguralo da privatni subjekti poduzmu korake za sprečavanje i iskorjenjivanje trgovine ljudima iz njihovih poslovnih lanaca ili lanaca opskrbe i za podršku rehabilitaciji i oporavku žrtava BiH Vijeće ministara je usvojilo mjere na tom planu u Strategii suprostitavljanja trgovini ljudima za period 2020-2023.

Pristup djelotvornim pravnim lijekovima žrtve trgovine ljudima kod firmi uključenih u trgovinu ljudima je osiguran u krivičnom i parničnom postupku te posebno kroz odredbe o odgovornosti pravnih lica u krivičnom postupku.

11.5 Koje su pravne, političke i praktične mjere poduzete u vašoj zemlji kako bi se spriječile i otkrile situacije u kojima korupcija olakšava trgovinu ljudima i krši pravo žrtava trgovine ljudima na pristup pravdi i djelotvornim pravnim sredstvima? Molimo navedite podatke o bilo kojem poznatom ili dokazanom slučaju korupcije ili povezanog kriminalnog ponašanja javnih službenika u slučajevima trgovine ljudima i o svim izrečenim sankcijama.

Svi organi vlasti u Bosni i Hercegovini imaju usvojene planove integriteta. Na iste je Agencija za prevenciju korupcije dala pozitivno mišljenje. Navedene institucije svake godine dostavljaju izvještaje o sprovedenim mjerama usmjerenim na poboljšanje integriteta, Agenciji za prevenciju korupcije.

Do sada je zabilježen jedan slučaj korupcije i kriminalnog ponašanja javnih službenika u slučajevima trgovine ljudima, u predmetu „CD“. Javni službenik je pravosnažno sudaen na kaznu zatvora.

Dio II – Nastavak pitanja za pojedine zemlje

12. Molimo dajte informacije o novom razvoju događaja u vašoj zemlji od drugog evaluacijskog izvještaja GRETE, u vezi sa:

- ***rastućim trendovima trgovine ljudima (novi oblici iskorištavanja, nove metode zapošljavanja, ranjive grupe, rodno specifični aspekti trgovine ljudima, trgovina djecom);***

Kada su u pitanu trendovi trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini u proteklih 5 godina bila je prisutna trgovina ljudima koja se najčešće odvijala unutar granica zemlje. Sporadično bili su zabilježeni i slučajevi prekogranične trgovine muškarcima, ženama i djecom koji su žrtve trgovine ljudima radi seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada. Punoljetne i maloljetne ženske osobe iz Bosne i Hercegovine se podvrgavaju trgovini ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja unutar zemlje u privatnim stanovima, smještajnim i ugostiteljskim objektima i drugim prikrivenim mjestima. Ekonomski marginalizovana romska djeca su podvrgnuta prisilnom prosjačenju, činjenju krivičnih djela i služenju u domaćinstvima protiv njihove volje u prisilno sklopljenim brakovima. Žrtve iz Bosne i Hercegovine su podvrgnute trgovini u svrhu seksualnog iskorištavanja i prisilnog rada u sektoru građevinarstva i drugim sektorima u drugim Evropskim zemljama.

Prema iskustvima nevladinih organizacija u odnosu na ranije godine bilježi se veći broj potencijalnih žrtava trgovine u svrhu radne eksploatacije odnosno prosjačenja, te su u najvećoj mjeri to djeca. Najčešće su prisiljavana na prosjačenje od strane roditelja. Međutim i dalje su prisutne I ostale forme eskploatacije kao što je seksualna eksploatacija

- **zakonodavstvom i propisima relevantnim za djelovanje protiv trgovine ljudima (npr. kriminalizacija trgovine ljudima, identifikacija i pomoć žrtvama trgovine ljudima, razdoblje oporavka i razmišljanja, dozvola boravka, lanci nabavke, javna nabavka);**

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je u maju 2015. godine, usvojila Zakon i izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, kojim su izmjenjene odredbe koje se odnose na trgovinu ljudima. Izmjene člana 186, 187, i 189. i dodavanje novog člana 186a. predložene su od Državnog kordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne imigracije kao rezultat iznalaženja rješenja za probleme koji su se javljali u istraživanju i optuživanju za kaznena djela trgovine ljudima i kaznena djela u vezi sa tim, zbog neusaglašenosti kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini.

Član 186. je izmjenjen zbog jasnog propisivanja nadležnosti između Krivičnog zakona BiH i krivičnog zakona entiteta i Distrikta Brčko, što znači da krivično djelo „trgovina ljudima“ koje u sebi sadrži elemente iskorištavanja u državi u kojoj oštećeni (žrtva trgovine ljudima) nema državljanstvo ili prebivalište ostaje u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine, dok ostala krivična djela trgovine ljudima obuhvaćena krivičnim zakonima entiteta i Brčko distrikta BiH. Konkretno, žrtve krivičnog djela iz Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine su osobe bez državljanstva Bosne i Hercegovine ili prebivališta u Bosni i Hercegovini ili državljanin Bosne i Hercegovine u inozemstvu. Stoga je u stavu (1) izvršena i reorganizacija elemenata krivičnog djela koja će doprinijeti jasnoći prilikom tumačenja elemenata bića krivičnog djela i zadržati sve elemente koji su propisani međunarodnim standardima, Protokolom iz Palerma i Konvencijom Vijeća Europe o akciji protiv trgovine ljudima. Dopuna koja se odnosi na prebivalište ili državljanstvo žrtve kod iskorištavanja je element inozemnosti koji se ovim putem izričito definira radi podjele stvarne nadležnosti između Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine i ostalih krivičnih zakona u Bosni i Hercegovini. Ovim izmjenama rješava se problem sukoba nadležnosti koji je postojao u praksi prilikom procesuiranja ove vrste krivičnih djela, s obzirom na to da su u i u krivičnim zakonima entiteta i Brčko distrikta propisani elementi krivičnog djela trgovine ljudima u okviru krivičnog djela „navođenje na prostituciju“, odnosno „trgovina ljudima u svrhu vršenja prostitucije“. Element inozemnosti je uvršten i u stav (2), koji se odnosi na trgovinu ljudima izvršenu prema osobama koje nisu navršile 18. godina. Ovim izmjenama su predviđene strožije kazne za ova krivičnog djela, pa je krivično djelo iz stava (1) člana 186. predviđena kazna zatvora od najmanje pet umjesto tri godine, dok je za krivično djelo iz stava (2) predviđena kazna zatvora od najmanje deset umjesto dosadašnjih pet godina. Novi stav (10) člana 186. predstavlja usklađivanje s Konvencijom Vijeća Europe o borbi protiv trgovine ljudima, kojom je propisano da se kazne ne izriču žrtvama za njihovo sudjelovanje u nezakonitim aktivnostima u onoj mjeri u kojoj su one bile prisiljene na to. Novi član 186a. propisuje kao posebno krivično djelo organizovanu međunarodnu trgovinu i daje elemente ovoga krivičnog g djela. Izmjena člana 187. podrazumijeva izmjene kojima se vrši usklađivanje s odredbama o navođenju na prostituciju iz krivičnih zakona entiteta i BD BiH, budući da je u praksi dolazilo do različitog tumačenja pravne kvalifikacije, a time i do sukoba nadležnosti. Na ovaj način ova odredba u KZ BiH glasi kao i u krivičnim zakonima entiteta, s tim da KZ BiH sadrži i element inozemnosti.

U junu mjesecu 2016. godine usvojene su izmjene i dopune Krivičnog zakona Federacije BiH kojima se uvode članovi 210a. koji se odnosi na trgovinu ljudima i 210b. koji se odnosi na

organizovanu trgovinu ljudima. Kazne predviđene Krivičnim zakonom F BiH za krivično djelo trgovine ljudima kreću se od 6 mjeseci do kazne dugotrajnog zatvora. Uvođenjem navedenih članova u Krivični zakon F BiH završen je proces izmjena i dopuna svih krivičnih zakona u Bosni i Hercegovini, te je sada trgovina ljudima propisana i državnim i entitetskim zakonima kao i zakonom Brčko distrikta BiH. Važno je napomenuti da su sada svi zakoni u Bosni i Hercegovini a koji tretiraju trgovinu ljudima u potpunosti usaglašeni sa međunarodnim preporukama i standardima.

Krivični zakon Republike Srpske donijet je 2017. godine i sadrži krivična djela trgovine ljudima: čl. 198a (Trgovina ljudima), čl. 198b (Trgovina maloljetnim licima), čl. 198v (Organizovanje grupe ili zločinačkog udruženja za izvršenje krivičnih djela trgovine ljudima i trgovine maloljetnim licima);

Krivični zakon Brčko Distrikta iz 2017 godine sadrži krivična djela: čl. 207a (Trgovina ljudima), čl. 207b (Organizovana trgovina ljudima).

Bosna i Hercegovina je donijela novi Zakon o strancima koji je stupio na snagu 25.11.2015. godine („Službenom glasniku BiH“, 88/15). Odredbe Zakona su usklađene sa Konvencijom Vijeća Evrope o suzbijanju trgovine ljudima i Direktivom 2004/81 EZ Evropskog Parlamenta i Vijeća od 29. aprila 2004. godine o odobrenju boravka izdanom državljanima trećih zemalja koji su žrtve trgovine ljudima ili im je pružena pomoć da ilegalno imigriraju, a saraduju s nadležnim tijelima. Odredbe se odnose na zaštitu i pomoć žrtvama trgovine ljudima kojima je odobren privremeni boravak iz humanitarnih razloga u BiH.

2016. godine donesen je novi Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima usklađen sa odredbama Zakona o strancima kao i međunarodnim dokumentima: Direktivom 2004/81/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 29.04.2004. godine o odobrenju boravka izdanom državljanima trećih zemalja koji su žrtve trgovine ljudima ili im je pružena pomoć da ilegalno imigriraju, a saraduju s nadležnim tijelima, Direktivom 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 05.04.2011. godine o sprječavanju i borbi protiv trgovine ljudima te zaštiti žrtava i Konvencijom Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima.

- **institucionalnim i političkim okvirom za djelovanje protiv trgovine ljudima (tijela odgovorna za koordinaciju nacionalnih mjera protiv trgovine ljudima, subjekti specijalizirani za borbu protiv trgovine ljudima, državni izvjestilac ili sličan mehanizam, uključenost civilnog društva, javno-privatna partnerstva);**

Krajem 2018.godine Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine je pokrenulo inicijativu za rekonstrukciju regionalnih monitoring timova za borbu protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini. S obzirom da su još 2008 godine uspostavljena 4 regionalna monitoring tima za borbu protiv trgovine ljudima I to u Sarajevu, Mostaru, Tuzli i Banja Luci, te su sadžavali veliki broj službenika koji su sudjelovali u radu navedenih, pokazalo se da su timovi preglomazni a samim tim i nefunkcionalni. S obzirom na to pristupilo se formiranju kordinacionih timova na području cijele Bosne i Hercegovine, te će sada postojati 17 kordinacionih timova, na području svakog kantona(10), Republike Srpske (6), te Brčko Distrikta BiH (1). Na čelu timova tj korindatori su predstavnici Ministarstava unutrašnjih poslova, te policije Brčko Distrikta BiH. Zadaci Koordincionih timova su da vrše stručne, operativne i administrativno tehničke poslove na jačanju funkcionalnih veza i saradnje između nadležnih organa vlasti i nevladinih organizacija koje provode aktivnosti na područjima svoje nadležnosti a u cilju suzbijanja i sprečavanja trgovine ljudima.

- **trenutnom državnom strategijom i / ili akcionim planom za borbu protiv trgovine ljudima (ciljevi i glavne aktivnosti, tijela odgovorna za provedbu, budžet, praćenje i evaluacija rezultata);**

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na prijedlog ministarstva sigurnosti na svojoj 2.sjednici održanoj dana 23.01.2020.godine usvojilo Strategiju suprotstavljanja trgovini ljudima u BiH 2020-2023. Strategija se sastoji iz pet strateških ciljeva: podrška, prevencija, zaštita žrtava, krivično gonjenje počinitelja krivičnog djela trgovine ljudima, te partnerstvo.

Provođenjem politika definisanih u ovoj Strategiji, vlasti u Bosni i Hercegovini će, pored ispunjavanja opšteg i posebnih strateških ciljeva na sprječavanju, suzbijanju i borbi protiv trgovine ljudima, ispuniti i svoje obaveze koje proističu iz niza međunarodnih dokumenata, prvenstveno Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i njenog pratećeg Protokola o sprječavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom, te Konvencije Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima, te ispuniti preporuke date od strane međunarodnih monitoring mehanizama, prvenstveno Vijeća Evrope i Državnog sekretarijata Sjedinjenih Američkih Država.

Provođenjem politika definisanih u ovoj Strategiji, vlasti u Bosni i Hercegovini će također ispuniti preporuke Evropske komisije iz Analitičkog izvještaja uz Mišljenje o zahtjevu za članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji iz 2019. godine, te iz Izvještaja Misije stručne procjene Evropske komisije o borbi protiv trgovine ljudima koja je provedena 2018. godine, te ostvariti napredak u ispunjavanju obaveza iz Direktive 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. aprila 2011. godine o sprječavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima.

Strategija se biti efikasno provedena kroz akcione planove za njeno provođenje, a koje će donijeti Vijeće ministara BiH za državni nivo, te vlade Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine, kantona i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine za institucije iz svoje nadležnosti- Finasiranje realizacije mjera iz Strategije će biti definisano kroz gore pomenute Akcione planove, međutim svakako kao do sada će biti potrebna pomoć i međunarodnih donatora. Moramo istaći da kada je u pitanju finansiranje da su u toku 4 projekta koja provodi Vijeće Evrope, Njemački Giz, World vision, IOM, te da su tri projekta od navedenih direktno podržana od strane Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine nakon usvajanja Strategije je pokrenulo aktivnosti na izradi Akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudima 2020-2023. Ministar sigurnosti Bosne i Hercegovine je donio Odluku o formiranju radne grupe za izradu Akcionog plana. Nacrt Akcionog plana je nakon niza sastanaka pripremljen te će nakon procedura dobivanja mišljenja od svih uključenih aktera koji se bave borbom protiv trgovine ljudima biti upućen Vijeću ministara Bosne i Hercegovine na usvajanje. Prema odlukama o formiranju koordinacionih timova za borbu protiv trgovine ljudima, Vlade entiteta, kantona i Brčko distrikta su obavezne da donesu akcione planove koji će se odnositi na svoju teritorijalnu nadležnost.

- **nedavnom sudskom praksom koja se odnosi na trgovinu ljudima radi različitih oblika iskorištavanja.**

Pravilno optuživanje, navođenje relevantnih činjenica i okolnosti, izuzeetbno je značajno za utvrđivanje elemenata krivičnog djela. Ne bi se smjelo desiti da tužilaštvo, nepodnošenjem optužnice protiv korisnika usluga žrtava trgovine ljudima, abolira iste od krivične odgoornosti. Takvi propusti tužilaštva ne samo da ne doprinese sprečavanju i suzbijanju ovog oblika kriminaliteta već odričaju povjerenje javnosti u pravosudni sistem.

Kada je u pitanju tumačenje pojedinih elemenata krivičnih djela, značajan broj presuda je pokazao da psotoji neusaglašenost stavova o suštini pojedinih oblika

krivičnog djela, koje je u toj mjeri izražena da jedno vijeće ne pronalazi elemente krivičnog djela, dok drugo vijeće, u istom činjeničnom opisu djela I uz iste dokaze, argumentovano utvrđuje postojanje krivičnog ovog krivičnog djela. Takva praksa pokazuje da još uvijek postoji nearazumjevanje suštine trgovine ljudima, pogotovo kada se kao oblik eksploatacije javlja dobrovoljna prostitucija.

Oduzimanje imovinske koristi priglavljene krivičnom dujelom je krivično pravna mjera

13. Molimo navedite informacije o mjerama poduzetim u vašoj zemlji u vezi sa sljedećim preporukama drugog evaluacijskog izvještaja GRETE:

- ***uspostaviti sveobuhvatan statistički sistem podataka koji se odnosi na mjere zaštite i unapređenje prava žrtava, kao i na istragu, procesuiranje i presude u slučajevima trgovine ljudima;***

U okviru projekta "Kratkoročna i srednjoročna podrška jačanju napora u borbi protiv trgovine ljudima u BiH" a koji implementira međunaorodna organizacija za migracije uz podršku USAIDA, a u saradnji sa Ministarstvom sigurnosti BiH , te u skladu sa preporukama Grete , gore navedeni projekat je podržao i izradu statističkog portala za identifikirane žrtve trgovine ljudima u BiH. Statistički portal je izrađen te je isti nakon što je testiran i doniran ministarstvu sigurnosti BiH.

- ***pojačati napore na sprječavanju i suzbijanju trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije;***

Bosna i Hercegovina konstantno poduzima korake kada je u pitanju sprječavanje i suzbijanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Ti koraci se odnose prvenstveno na obuke agencija za sprovedbu zakona, obuke sudija i tužilaca, predstavnika centara za socijalni rad na, a kako bi dodatno unaprijedili svoje vjestine kada su u pitanju navedeni slučajevi. U sve tri policijske akademije uvedena je obavezna tema trgovine ljudima u kurikulumima osnovne obuke za policajce, inspektore i obukaza istražitelje koji rade na predmetima trgovine ljudima. Izrađen je edukativni materijal za sve tri vrste obuke i materijal za predavače .

Jedna od niza obuka koje su održane u proteklim godinama, održana je u saradnji sa Uredom Ujedinjenih nacija za droge i kriminal uz podršku Ureda za monitoring i borbu protiv trgovine ljudima Državnog sekretarijata Sjedinjenih Američkih Država u saradnji sa Ministarstvom sigurnosti Bosne i Hercegovine u septembru i oktobru mjesecu 2019.godine pod nazivom "Identifikacija i istraživanje slučajeva trgovine ljudima u svrhu prisilnog rada u Bosni i Hercegovini".Svrha obuka bila je da se pod okriljem centara za obuku sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske polaznici obuke iz policijskih agencija, tužilaštava i sudova iz Bosne i Hercegovine obučavaju o temama identifikacije, istraživanja, optuživanja i presuđivanja slučajeva trgovine ljudima u svrhu prisilnog rada. Glavni ciljevi obuke su da se polaznicima pruži teoretsko poznavanje trgovine ljudima, predstavi konceptualni i pravni okvir o trgovini ljudima; promovira pristup usmjeren na žrtvu u vođenju istraga i rješavanju problematičnih situacija u praktičnom smislu; simuliraju kritično razmišljanje u istraživanju i rješavanju praktičnih situacija; povećava institucionalna saradnja između institucija uključenih u krivično procesuiranje i razmjene najbolja znanja i prakse između učesnika.

- ***ojačati napore za sprečavanje trgovine djecom;***

Aktivnosti na izgradnji kapaciteta predstavljaju su značajan dio rada Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine . Tako je uz podršku Misije OSCE podržana aktivnosti Centara za edukaciju sudija i tužilaca (CEST). U tom kontekstu, Misija je u saradnji sa CEST-om Federacije Bosne i Hercegovine, 1. februara 2018. godine organizirala obuku sa fokusom na razliku između krivičnog djela trgovine ljudima i krivičnog djela zapuštanja ili zlostavljanja djeteta ili maloljetnika. Više od 30 tužilaca i sudija iz cijele Bosne i Hercegovine pohađalo je ovu obuku, čiji je cilj bio unapređenje praktičnog i teorijskog znanja učesnika o elementima krivičnih djela povezanih sa trgovinom ljudima u svrhu prisilnog prosjačenja (djece).

➤ **poduzeti dodatne korake za poboljšanje identifikacije žrtava trgovine ljudima;**

BiH se kontinuirano bavi borbom protiv trgovine ljudima kako kroz usvajanje strateških dokumenata koji se odnose na ovu oblast, tako I kroz izmjene I dopune krivičnih zakona , te pooštavanja kazni za počinioc., kroz unaprijeđenje identifikacije žrtava trgovine ljudima, zaštite i podrške kroz jačanje nacionalnog i transnacionalnog referalnog mehanizma; povećanje krivičnog gonjenja kroz unaprijeđenje nacionalne i transnacionalne saradnje agencija za provođenje zakona kao i kroz jačanje kapaciteta agencija za sprovođenje zakona, pravosuđa i nevladinih organizacija kako bi se efikasno borili protiv trgovine ljudima, unaprijeđenje koordinacije i saradnje između ključnih aktera kroz poboljšanje partnerstva između EU i ne-EU aktera.

➤ **osigurati da sve moguće i formalno identificirane žrtve trgovine ljudima dobiju odgovarajuću pomoć u skladu sa njihovim potrebama;**

Sve potencijalne žrtve trgovine ljudima u skladu sa pozitivnim pravnim propisima dobivaju pomoć u skladu sa njihovim potrebama, a pomoć se ogleda u pravnom smislu, medicinskom, smještaju, U skladu sa potpisanim protokolima između nadležnih ministarstava i nevladinih organizacija, iste su dužne pružiti svaki vid pomoći žrtvama trgovine ljudima , počev od zdravstvene, socijalne, pravne i ostalih vidova pomoći koji su neophodni kako bi se žrtve trgovine ljudima mogli reintegrirati u društvo.

➤ **uložiti napore na poboljšanju identifikacije i pomoći djeci žrtvama trgovine ljudima;**

Relevantne institucije u BiH proaktivno pristupaju i povećavaju svoje aktivnosti na otkrivanju djece žrtava trgovine ljudima i uključen je nastavak aktivnosti na praćenju djece na ulici, kada je u pitanju prosjačenje Ove aktivnosti se već odvijaju, u konkretnim predmetima su provedeni krivični istražni postupci sa intencijom da se nastave aktivnosti, kroz rad predstavnika policije i tužioca u okviru Udarne grupe za borbu protiv trgovine ljudima .

➤ **objasniti postupak za odobravanje razdoblja za oporavak i razmišljanje, a organima koja vrše identifikaciju, izdati jasne upute u kojima se naglašava potreba da se žrtvama ponudi razdoblje za oporavak i razmišljanje, kako je definisano u Konvenciji.**

Period oporavka i odlučivanja od najmanje 30 dana je garantiran svakoj osobi kada postoje razumni razlozi za vjerovanje da je žrtva. Za to vrijeme neće biti nametnuto bilo kakvo udaljavanje te osobe. Za vrijeme ovog perioda, osobe imaju pravo na sve mjere pomoći i zaštite

za žrtve. Nema obaveze ako to sprečavaju razlozi javnog reda, ili ukoliko je utvrđeno da je status žrtve zatražen na neodgovarajući način. Pravo na humanitarnu boravišnu dozvolu je regulirano ovim Zakonom, što podrazumijeva prvi kontakt s vlastima, pristup informacijama o zakonskim i administrativnim procedurama na jeziku koji žrtve mogu razumjeti, kao i pravo na pomoć branioca i besplatnu pravnu pomoć u skladu s predviđenim uvjetima unutrašnjeg prava. Zakon garantira i pravo žrtve na povratak u zemlju državljanstva ili stalnog boravka u vrijeme ulaska na teritoriju zemlje domaćina, bez neopravdanog ili nerazumnog odlaganja, vodeći računa o pravima, o sigurnosti i o dostojanstvu žrtve. Detaljnije su prava žrtava i njihova zaštita propisani Pravilnikom o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima, te pravilima o zaštiti žrtava trgovine ljudima državljana Bosne i Hercegovine.

Predstavnici agencija za sprovedbu zakona u saradnji sa nevladinim organizacijama koje imaju smještajne kapacitete za pomoć žrtvama trgovine ljudima ostavaruju kontinuiranu saradnju kada je u pitanju smještaj žrtava, njihov oporavak i razmišljanje.

Dio III – Statistike o trgovini ljudima

14. Navedite sljedeće statističke podatke po godinama, počevši od 2015. godine, po mogućnosti razvrstane, kako je navedeno u tekstu koji slijedi :

- **Broj pretpostavljenih žrtava i identificiranih žrtava trgovine ljudima u smislu da ih je prepoznala državna institucija ili NVO sa mandatom, kao nosioci prava na usluge predviđene Konvencijom (razvrstani po polu, starosti, državljanstvu, obliku iskorištavanja, unutrašnjoj ili transnacionalnoj trgovini i tijelu koje ih je identificiralo).**

2015

Prema prikupljenim podacima od strane tužilaštava, službi za sprovođenje zakona, centara za socijalni rad te nevladinih organizacija, a koji su potrebni za sačinjavanje godišnjeg izvještaja o stanju trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, utvrđeno je da je u periodu januar - decembar 2015. godine identificirano/asistirano ukupno 35 potencijalnih žrtava trgovine ljudima/navođenja na prostituciju i/ili seksualno iskorištavanje/trgovine ljudima u svrhu prosjačenja/"prodaja tj u svrhu sklapanja braka"/vanbračna zajednica sa maloljetnikom.

Od ukupnog broja potencijalnih/identifikovanih žrtava trgovine ljudima (35) u 2015 godini: 18 je punoljetnih i 17 maloljetnih. Od 35 potencijalnih/identifikovanih žrtava trgovine ljudima 27 su ženske osobe (14 maloljetnih i 13 punoljetnih) a 8 su muške osobe (3 maloljetne i 5 punoljetnih). Od evidentiranih 27 potencijalnih/identifikovanih žrtava trgovine ljudima – žena, 13 je punoljetnih i to 6 seksualno iskorištavanje, 6 prosjačenje i 1 navođenje na prostituciju. 14 je maloljetnih i to, 10 prosjačenja, 4 prodaja radi prisilnog sklapanja braka/bračna zajednica sa maloljetnikom. Od evidentiranih 8 potencijalnih/identifikovanih žrtava trgovine ljudima muškaraca, 5 punoljetnih su žrtve trgovine ljudima prosjačenja a 3 maloljetne žrtve trgovine ljudima prosjačenja. Tokom navedenog perioda u sigurnim kućama/skloništima je asistirano 14 potencijalnih žrtava trgovine ljudima, dok 21 potencijalnih žrtava nije asistiranje u skloništima.

2016

Prema prikupljenim podacima od strane tužilaštava, službi za sprovođenje zakona, centara za socijalni rad te nevladinih organizacija, a koji su potrebni za sačinjavanje godišnjeg izvještaja o stanju trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, utvrđeno je da je u periodu januar - decembar

2016. godine identificirano/asistirano ukupno 48 potencijalnih žrtava trgovine ljudima/radne eksploatacije/navođenja na prostituciju i/ili seksualno iskorištavanje/trgovine ljudima u svrhu prosjačenja/"prodaja tj u svrhu skapanja braka"/ proizvodnja. Od 48 potencijalnih žrtava trgovine ljudima u 2016. godini 38 je punoljetnih, a 10 je maloljetnih. 30 su ženske osobe, a 18 su muške osobe. 7 je seksualno iskorištavanih, 12 radno iskorištavanih, 22 su iskorištavana radi prosjačenja, 1 prodaja radi prisilnog sklapanja braka, 1 radno iskorištavanje u kombinaciji sa seksualnim iskorištavanjem, 5 iskorištavanje u prosjačenju u kombinaciji sa seksualnim iskorištavanjem. 5 su strani državljani i to Srbije, Gambije, Ukrajine i Kube (3 ženske osobe – 2 muške osobe), preostalih 43 žrtve trgovine ljudima su državljani Bosne i Hercegovine. Tokom navedenog perioda u sigurnim kućama/skloništima je asistirano 15 potencijalnih žrtava trgovine ljudima, dok 33 potencijalne žrtve nisu asistrane u skloništima. U aktivnostima koje se realiziraju od strane organizacija i udruženja koje administriraju tj. obezbjeđuju usluge dnevnih centara evidentirano je 28 maloljetnih potencijalnih žrtava trgovine ljudima.

2017

Prema prikupljenim podacima od strane tužilaštava, službi za sprovođenje zakona, centara za socijalni rad te nevladinih organizacija, a koji su potrebni za sačinjavanje godišnjeg izvještaja o stanju trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, za 2017. Godinu identificirano/asistirano je ukupno 83 potencijalnih žrtava trgovine ljudima/radne eksploatacije/navođenja na prostituciju i/ili seksualno iskorištavanje/trgovine ljudima u svrhu prosjačenja/"prodaja tj u svrhu skapanja braka"/ bludne radnje i drugo. Od ukupnog broja potencijalnih žrtava trgovine ljudima 36 žrtava je punoljetnih, a 47 maloljetnih. Od navedenog broja 58 žrtava su osobe ženskog pola, a 25 su muškog pola. Kada je u pitanju oblik eksploatacije žrtava trgovine ljudima utvrđeno je sljedeće: 10 seksualno iskorištavanih/navođenje na prostituciju, 7 radna eksploatacija, 52 prosjačenja, 5 prodaja radi prisilnog sklapanja braka (kombinovano sa seksualnim iskorištavanjem ili prosjačenjem), 4 bludne radnje, 1 spolni odnošaj sa djetetom, 2 izvanbračna zajednica sa maloljetnim djetetom, 1 maloljetna osoba je zatečena na granici bez dokumenata (asistirana od strane CSR) i kod 1 punoljetne osobe nije navedena vrsta iskorištavanja. Od ukupnog broja žrtava trgovine ljudima 2 žrtve su strani državljani (1 punoljetna – državljanka Holandije, 1 maloljetna – državljani Libije), dok su preostalih 81 žrtava trgovine ljudima državljani BiH. Tokom izvještajnog perioda u sigurnim kućama/skloništima asistirano je 26 potencijalnih žrtava trgovine ljudima dok je 57 potencijalnih žrtava nije asistrano u skloništima.

2018

Prema prikupljenim podacima od strane tužilaštava, službi za sprovođenje zakona, centara za socijalni rad te nevladinih organizacija, a koji su potrebni za sačinjavanje godišnjeg izvještaja o stanju trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, za 2018. godinu, identifikovano/ asistirano je ukupno 36 potencijalnih žrtava trgovine ljudima/radne eksploatacije/navođenja na prostituciju i/ili seksualno iskorištavanje/trgovine ljudima u svrhu prosjačenja/"prodaja tj u svrhu skapanja braka"/ bludne radnje i drugo. Od ukupnog broja potencijalnih žrtava trgovine ljudima (36) u periodu januar - decembar 2018. godine 21 žrtva je ženskog pola, a 15 žrtava su muškog pola. Od ukupnog broja potencijalnih žrtava trgovine ljudima (36) u periodu januar - decembar 2018. godine 12 žrtava je punoljetno (9 su ženskog pola, a 3 muškog), a 24 žrtve su maloljetne (12 su ženskog pola, a 12 muškog). Od ukupnog broja potencijalnih žrtava trgovine ljudima (36) u periodu januar - decembar 2018. godine evidentirani su sljedeći oblici eksploatacije: 12 prosjačenja, 9 seksualno iskorištavanih, 6 prodaja radi prisilnog sklapanja braka (kombinovano sa seksualnim iskorištavanjem ili prosjačenjem), 1 radna eksploatacija, 1 polni odnos sa djetetom, 1 bludne radnje, i 6 ostala. Od ukupnog broja potencijalnih žrtava trgovine ljudima

(36) u periodu januar - decembar 2018. godine 8 žrtava su strani državljani, a 28 žrtava su državljani Bosne i Hercegovine. Kada su u pitanju strani državljani, od njih ukupno 8 žrtava: 3 žrtve su državljani Crne Gore (2 maloljetne/ muškog pola, 1 maloljetna/ ženskog pola), 2 žrtve su državljani Afganistana (2 maloljetne/ muškog pola), 2 žrtve su državljani Šri Lanke (1 punoljetna/ ženskog pola, 1 maloljetna/ muškog pola) i 1 žrtva je državljanin Makedonije (punoljetna/ muškog pola). Tokom navedenog vremenskog perioda u sigurnim kućama/ skloništima asistirano je 10 potencijalnih žrtava trgovine ljudima dok 26 potencijalnih žrtava trgovine ljudima nije asistirano u sigurnim kućama/ skloništima.

2019

Prema prikupljenim podacima od strane tužilaštava, službi za sprovođenje zakona, centara za socijalni rad te nevladinih organizacija, a koji su potrebni za sačinjavanje godišnjeg izvještaja o stanju trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, za 2019. godinu, identifikovano/asistirano je ukupno 61 potencijalna žrtva trgovine ljudima/radne eksploatacije/navođenja na prostituciju i/ili seksualno iskorištavanje/trgovine ljudima u svrhu prosjačenja/"prodaja tj u svrhu skpanja braka"/ bludne radnje/iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije i drugo. Od ukupnog broja potencijalnih žrtava trgovine ljudima (61) u periodu januar - decembar 2019. godine, 49 žrtava je ženskog pola, a 12 žrtava su muškog pola. Od ukupnog broja potencijalnih žrtava trgovine ljudima (61) u periodu januar - decembar 2019. godine 25 žrtava su punoljetne (21 su ženskog pola, a 4 muškog), a 36 žrtava su maloljetne (28 su ženskog pola, a 8 muškog). Od ukupnog broja potencijalnih žrtava trgovine ljudima (61) u periodu januar - decembar 2019. godine evidentirani su sljedeći oblici eksploatacije: 36 prosjačenja, 15 seksualno iskorištavanih, 3 prodaja radi prisilnog sklapanja braka (kombinovano sa seksualnim iskorištavanjem ili prosjačenjem), 4 iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije i 3 ostala. Od ukupnog broja potencijalnih žrtava trgovine ljudima (61) u periodu januar - decembar 2019. godine 6 žrtava su strani državljani, a 55 žrtava su državljani Bosne i Hercegovine. Kada su u pitanju strani državljani, od njih ukupno 6 žrtava: 2 žrtve su državljani Šri Lanke (1 maloljetna/mušskog pola, 1 punoljetna/ženskog pola), 2 žrtve su državljani Afganistana (2. maloljetna/ muškog pola) i 2 žrtve su državljani Republike Srbije (1 punoljetna/ženskog pola i 1 maloljetna/ženskog pola). Tokom navedenog vremenskog perioda u sigurnim kućama/ skloništima asistirano je 42 potencijalnih žrtava trgovine ljudima dok, 19 potencijalnih žrtava trgovine ljudima nije asistirano u sigurnim kućama/ skloništima.

- **Broj žrtava trgovine ljudima koji su identifikirani kao dio postupka azila (razvrstani prema polu, dobi, državljanstvu, obliku iskorištavanja).**

U izvještajnom periodu u postupcima azila nisu identifikovane žrtve trgovine ljudima, takođe nije odobren izbjeglički status ni status supsidijarne zaštite zbog činjenice da je tražilac azila žrtva trgovine ljudima.

- **Broj žrtava trgovine ljudima koji su dobili pomoć (razvrstano po polu, starosnoj dobi, državljanstvu, obliku eksploatacije, unutrašnjoj ili transnacionalnoj trgovini).**

	Spol	Starost	Državljanstvo	Oblik iskorištavanja	Unutrašnja ili transnacionalna trgovina
1.	ž	17	Šri Lanka	/	Transnacionalna

2.	Ž	26	BiH	Radna eksploatacija	Unutrašnja
3.	M	2	BiH	Radna eksploatacija	Unutrašnja
4.	Ž	16	BiH	Seksualna eksploatacija	Unutrašnja
5.	Ž	15	BiH	Seksualna eksploatacija	Unutrašnja
6.	Ž	11	BiH	Radna eksploatacija	Unutrašnja
7.	Ž	12	BiH	Radna eksploatacija	Unutrašnja
8.	Ž	25	Srbija	Seksualna eksploatacija	Transnacionalna
9.	Ž	26	Gambija	Radna eksploatacija	Transnacionalna
10.	Ž	26	Gambija	Radna eksploatacija	Transnacionalna
11.	Ž	36	Šri Lanka	Istragom nadležnih institucija utvrđeno da se radi o krijumčarenju	Transnacionalna
12.	M	13	Šri Lanka	Istragom nadležnih institucija utvrđeno da se radi o krijumčarenju	Transnacionalna
13.	Ž	36	Šri Lanka	Istragom nadležnih institucija utvrđeno da se radi o krijumčarenju	Transnacionalna
14.	M	13	Šri Lanka	Istragom nadležnih institucija utvrđeno da se radi o krijumčarenju	Transnacionalna

➤ **Broj djece žrtava trgovine ljudima kojima su određeni zakonski skrbnici.**

	Spol	Starost	Državljanstvo	Oblik iskorištavanja	Unutrašnja ili transnacionalna trgovina
1.	Ž	17	Šri Lanka	n/a	Transnacionalna
2.	Ž	11	BiH	Radna eksploatacija	Unutrašnja
3.	Ž	12	BiH	Radna eksploatacija	Unutrašnja

➤ **Broj žrtava trgovine ljudima kojima je odobreno razdoblje za oporavak i razmišljanje (razvrstano prema polu, starosnoj dobi, državljanstvu, obliku iskorištavanja).**

	Spol	Starost	Državljanstvo	Oblik iskorištavanja	Odobreni boravak
1.	Ž	17	Šri Lanka	n/a	Boravak iz humanitarnih razloga
2.	Ž	25	Srbija	Seksualna eksploatacija	Boravak iz humanitarnih razloga
3.	Ž	26	Gambija	Radna eksploatacija	Boravak iz humanitarnih razloga
4.	Ž	26	Gambija	Radna eksploatacija	Boravak iz humanitarnih razloga

5.	Ž	36	Šri Lanka	Istragom nadležnih institucija utvrđeno da se radi o krijumčarenju	Boravak iz humanitarnih razloga
6.	M	13	Šri Lanka	Istragom nadležnih institucija utvrđeno da se radi o krijumčarenju	Boravak iz humanitarnih razloga
7.	Ž	36	Šri Lanka	Istragom nadležnih institucija utvrđeno da se radi o krijumčarenju	Boravak iz humanitarnih razloga
8.	M	13	Šri Lanka	Istragom nadležnih institucija utvrđeno da se radi o krijumčarenju	Boravak iz humanitarnih razloga

- **Broj žrtava trgovine ljudima koji su dobili dozvolu boravka, s naznakom vrste dozvole i trajanja (razvrstanih po polu, starosnoj dobi, državljanstvu, obliku iskorištavanja).**

	Spol	Starost	Državljanstvo	Oblik iskorištavanja	Odobreni boravak
9.	ž	17	Šri Lanka	/	Boravak iz humanitarnih razloga
10.	Ž	25	Srbija	Seksualna eksploatacija	Boravak iz humanitarnih razloga
11.	Ž	26	Gambija	Radna eksploatacija	Boravak iz humanitarnih razloga
12.	Ž	26	Gambija	Radna eksploatacija	Boravak iz humanitarnih razloga
13.	Ž	36	Šri Lanka	Istragom nadležnih institucija utvrđeno da se radi o krijumčarenju	Boravak iz humanitarnih razloga
14.	M	13	Šri Lanka	Istragom nadležnih institucija utvrđeno da se radi o krijumčarenju	Boravak iz humanitarnih razloga
15.	Ž	36	Šri Lanka	Istragom nadležnih institucija utvrđeno da se radi o krijumčarenju	Boravak iz humanitarnih razloga
16.	M	13	Šri Lanka	Istragom nadležnih institucija utvrđeno da se radi o krijumčarenju	Boravak iz humanitarnih razloga

- **Broj osoba kojima je dodijeljen status izbjeglice ili supsidijarna/komplementarna zaštita zbog toga što su žrtve trgovine ljudima (razvrstano po polu, starosnoj dobi, državljanstvu, obliku iskorištavanja).**

U izvještajnom periodu u postupcima azila nisu identifikovane žrtve trgovine ljudima, takođe nije odobren izbjeglički status ni status supsidijarne zaštite zbog činjenice da je tražilac azila žrtva trgovine ljudima.

- **Broj žrtava trgovine ljudima koji su zatražili odštetu, kojima je dodijeljena odšteta i koji su stvarno dobili odštetu (razvrstano po polu, starosnoj dobi, državljanstvu, obliku eksploatacije, s naznakom da li je odštetu osigurao počilnac ili država, i dodijeljeni iznos).**

U predmetu br. 11 0 K 020196 18 K u kojem je donesena osuđujuća prvostepena presuda, Okružni sud u Banja Luci optuženog obavezao da oštećenoj, na ime naknade nematerijalne štete (za pretrpljeni strah i duševne bolove zbog umanjenja opšte životne aktivnosti), plati ukupan iznos od 7.500,00 KM. Sud je prilikom saslušanja, oštećenu upoznao sa njenim pravima u pogledu postavljanja imovinskopravnog zahtjeva. U vezi sa tim i pitanjem usmjerenim na ulogu tužioca u ovom pogledu, ističemo da je u predmetnom, tužilac izveo posebne dokaze, koji se odnose na postavljeni imovinskopravni zahtjev (saslušanje vještaka neuropsihijatra i vještaka kliničkog psihologa, te materijalne dokaze u vidu Pismenog nalaza i mišljenja neuropsihijatra i kliničkog psihologa i naredbe za neuropsihijatrejsko vještačenje. Naglašavamo da je u predmetnom sud, odlučujući u ovom djelu, prihvatio prijedlog postavljenog imovinskopravnog zahtjeva Centra ženskih prava, kao punomoćnika oštećene, jer je cijenio da je pravilno obračunata visina iznosa tražene pravične naknade nematerijalne štete, primjenom Orjentacionih kriterijuma za utvrđivanje njene visine, te cijeneći da su predloženi minimalni iznosi, a da je postojanje takve nematerijalne štete dokazano u krivičnom podtupku. Sud je, dosuđujući naknadu, posebno cijenio da je oštećena u vrijeme izvršenja djela bila maloljetno lice i da joj se i dalje povremeno javljaju duševni bolovi, da bi se vođenjem parničnog postupka moglo nepotrebno štetno uticati na oštećenu, zahtjevom za ponovno iznošenjem reprodukcije svih događaja (što je bio i stav neuropsihijatra, čije mišljenje je sud uvažio).

- **Broj žrtava trgovine ljudima koji su dobili drugi oblik finansijske potpore od države, s naznakom primljenog iznosa.**

Nisu zabilježeni slučajevi drugog oblika finansijske podrške države.

- **Broj žrtava trgovine ljudima koji su dobili besplatnu pravnu pomoć**

Sve identifikovane žrtve su upoznate sa svojim pravima te im je pružana besplatna pravna pomoć shodno njihovim potrebama za istom.

- **Broj žrtava trgovine ljudima koji su vraćeni ili vraćeni u/iz vaše zemlje (razvrstani prema polu, starosnoj dobi, zemlji odredišta, obliku eksploatacije).**

U izvještajnom periodu obavljena su dva dobrovoljna povratka (punoljetne osobe) iz Slovenije i Hrvatske (radna eksploatacija), također je obavljen 1 prihvata potencijalne žrtve trgovine ljudima iz Mađarske (maloljetna osoba).

- **Broj istraga slučajeva trgovine ljudima (razvrstano prema vrsti eksploatacije, s naznakom broja uključenih žrtava).**

2015. Tužilaštva su naredila 20 istraga protiv 30 lica.

2016. Tužilaštva su naredila 7 istraga protiv 33 lica

2017. Tužilaštva su naredila 27 istraga protiv 38 lica.

2018. Tužilaštva su, donijela 41 naredbu o provođenju istaga protiv 79 lica

2019. Tužilaštva su donijela su 37 naredbi o provođenju istaga protiv 48 lica.

➤ **Broj procesuiranih slučajeva trgovine ljudima (razvrstano prema vrsti eksploatacije, s naznakom broja žrtava i optuženih).**

2015. Tužilaštva su podigla 9 optužnica protiv 15 lica.

2016. Tužilaštva su podigla 5 optužnica protiv 25 lica.

2017. Tužilaštva su podigla 9 optužnica protiv 15 lica.

2018. Tužilaštva su podigla 26 optužnica protiv 37 lica.

2019. Tužilaštva su podigla 20 optužnica protiv 31 lica.

➤ **Broj osuđenih počinitelja trgovine ljudima (razvrstano po polu, starosnoj dobi, državljanstvu, obliku iskorištavanja).**

2015. Sudovi su u toku 2015. godine izrekli 10 osuđujućih presuda protiv 14 lica od čega je 7 zatvorskih kazni protiv 9 lica i 3 uslovne kazne protiv 4 lica. Takođe je bila jedna oslobađajuća presuda protiv 2 lica.

2016. Sudovi su u toku 2016. godine izrekli 4 osuđujuće presude protiv 10 lica od čega je 4 zatvorskih kazni protiv 7 lica i 1 uslovna kazna protiv 3 lica. Takođe, bila je jedna oslobađajuća presuda protiv 1 lica.

2017- Sudovi su u toku 2017. godine izrekli 17 osuđujućih presuda protiv 17 lica od čega je 14 zatvorskih kazni protiv 14 lica i 1 uslovna kazna protiv 1 lica, te 2 novčane kazne protiv 2 lica. Takođe, su u izvještajnom period bila i 3 oslobađajuće presude protiv 3 lica.

2018- Sudovi su u toku 2018. godine izrekli 48 osuđujućih presuda protiv 48 lica. Kada je u pitanju vrsta kazni koje su izrekli sudovi, izrečene su: 24 zatvorske kazne protiv 24 lica i 1 uslovna kazna protiv 1 lica i 2 novčane kazne protiv 2 lica. Takođe, su u izvještajnom period izrečene su i 2 oslobađajuće presude protiv 2 lica.

2019- Sudovi su u toku 2019. godine izrekli 34 osuđujuće presuda protiv 34 lica. Sudovi su donijeli 4 odluke protiv 4 lica kojima se žalba odbija kao neosnovana te potvrđuje prvostepena presuda. U izvještajnom periodu donijeto je i 7 rješenja o izricanju odgojnih mjera protiv 7 maloljetnika. Kada je u pitanju vrsta kazni koje su izrekli sudovi, izrečene su: 24 zatvorske kazne protiv 24 lica i 1 uslovna kazna protiv 1 lica, te 2 novčane kazne protiv 2 lica. Donešena je i 1 mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja te čuvanja u zdravstvenoj ustanovi. Takođe, su u izvještajnom periodu izrečene su i 4 oslobađajuće presude protiv 4 lica.

➤ **Broj presuda u slučajevima trgovine ljudima, koji su rezultirali oduzimanjem imovine.**

Nisu zabilježeni slučaj u kojima je izrečena mjera oduzimanja imovine.

➤ **Broj osuđujućih presuda pravnih lica za trgovinu ljudima.**

Nisu zabilježeni slučaj u kojima je izrečena osuđujuća presuda za pravna lica za trgovinu ljudima.